

**Uchwała Nr XXVI/236/2021
Rady Gminy Frysztak
z dnia 26 lutego 2021 roku.**

w sprawie przyjęcia „Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Frysztak”.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6a ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (jednolity tekst: Dz. U. z 2020 r., poz. 713 z późn. zm.), art. 19 ust. 3b ustawy z dnia 6 grudnia 2006r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tekst jednolity Dz. U. z 2019r., poz. 1295 z późn. zm.),

Rada Gminy Frysztak uchwala, co następuje:

§ 1

Uchwala się „Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Frysztak na lata 2021 - 2030”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Frysztak, a kontrolę nad jej realizacją powierza się Komisji Rozwoju Gospodarczego i Budżetu.

§3

Traci moc uchwała nr V/31/2015 Rady Gminy Frysztak z dnia 27 lutego 2015 r. w sprawie przyjęcia „Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Frysztak”.

§ 4

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Załącznik do uchwały Nr XXVI/236/2021
Rady Gminy Frysztak
z dnia 26.02.2021 r.

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO

GMINY FRYSZTAK

na lata 2021 – 2030

Frysztak, luty 2021

Spis treści

- I. OBSZAR I CZAS REALIZACJI PLANU ROZWOJU LOKALNEGO**
- II. AKTUALNA SYTUACJA SPOŁECZNO – GOSPODARCZA NA OBSZARZE OBJĘTYM WDRAŻANIEM PLANU**
 - 1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE, POWIERZCHNIA, LUDNOŚĆ**
 - 2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE**
 - 2.1 Budowa geologiczna i zasoby geologiczne
 - 2.2 Zasoby
 - 2.3 Wody powierzchniowe i podziemne
 - 3. TURYSTYKA**
 - 4. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE**
 - 4.1 Uwarunkowania ochrony środowiska naturalnego
 - 4.2 Infrastruktura techniczna
 - 4.2.1 Stan dróg i komunikacja
 - 4.2.2 Telekomunikacja
 - 4.2.3 Wyposażenie w energię elektryczną
 - 4.2.4 Gazyfikacja
 - 4.2.5 Gospodarka wodno – ściekowa
 - 4.2.6 Sieć kanalizacyjna i oczyszczalnie ścieków
 - 4.3 Obiekty dziedzictwa kulturowego
 - 4.4 Analiza SWOT
 - 5. GOSPODARKA**
 - 5.1. Główni pracodawcy
 - 5.2. Rolnictwo
 - 5.3. Struktura podstawowych branż na terenie gminy
 - 5.4. Analiza SWOT
 - 6. SFERA SPOŁECZNA**
 - 6.1. Sytuacja demograficzna i społeczna terenu
 - 6.2 Ludność – zatrudnienie
 - 6.3. Bezrobocie
 - 6.4. Analiza SWOT
- III. ANALIZA OBSZARÓW PROBLEMOWYCH**
 - 1. ZADANIA POLEGAJĄCE NA POPRAWIE SYTUACJI NA TERENIE GMINY FRYSZTAK**
 - 2. TEMATYCZNA LISTA ZADAŃ PRZEWIDZIANYCH DO REALIZACJI W RAMACH WYPEŁNIANIA ZAŁOŻEŃ POSZCZEGÓLNYCH PRIORYTETÓW**
- IV. PLANOWANE PRZEDSIĘWZIĘCIA**
- V. ZGODNOŚĆ PROJEKTÓW Z INNYMI DZIAŁANAMI REALIZOWANYMI NA TERENIE GMINY, POWIATU I WOJEWÓDZTWA**
- VI. SYSTEM WDRAŻANIA, SPOSOBY MONITOROWANIA I KONTROLI**

WPROWADZENIE

Plan Rozwoju Lokalnego na lata 2021-2030 jest podstawowym instrumentem planistycznym polityki rozwoju gminy Frysztak. Niniejszy Plan nawiązuje do *Strategii Rozwoju Powiatu Strzyżowskiego*, *Strategii Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2030*, *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego* i *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich*.

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Frysztak został utworzony w celu efektywnego korzystania z funduszy pomocowych przede wszystkim w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego* i *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich* oraz innych programów operacyjnych odnoszących się do środków wsparcia Unii Europejskiej.

Plan obejmuje lata 2021-2030, okres ten podyktowany jest dostosowaniem perspektywy rozwoju gminy do możliwości finansowania projektów z budżetu Unii Europejskiej.

Plan jako dokument planistyczny analizuje i ocenia aktualną sytuację, identyfikuje problemy lokalnej społeczności, określa kierunki działań zmierzających do poprawy istniejącego stanu. Wskazuje zadania do realizacji, planowane nakłady finansowe, przewiduje sposoby wdrażania, monitorowania i oceny.

Większość zakresów pomocy dostępnych w poprzednim okresie będzie kontynuowanych.

Będzie możliwość dofinansowania inwestycji drogowych w zakresie dróg lokalnych, co jest istotne dla samorządów gminnych i powiatowych. Będzie można realizować projekty w zakresie gospodarki wodnej i ściekowej, w tym przydomowe oczyszczalnie ścieków.

I. OBSZAR I CZAS REALIZACJI PLANU ROZWOJU LOKALNEGO

Plan Rozwoju Lokalnego terytorialnie i administracyjnie obejmuje gminę Frysztak w horyzoncie czasowym 2021-2030. Czas realizacji planu jest spójny z okresem programowania pomocy przez UE.

Na pierwszy okres aplikowania o środki finansowe z funduszy Unii Europejskiej zaplanowano zadania, których realizacja jest najpilniejsza, biorąc pod uwagę zapotrzebowanie społeczne oraz te, które są zaawansowane w procesie przygotowania formalno-prawnego.

II. AKTUALNA SYTUACJA SPOŁECZNO- GOSPODARCZA NA OBSZARZE OBJĘTYM WDRAŻANIEM PLANU

1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE, POWIERZCHNIA, LUDNOŚĆ

Gmina Frysztak położona jest w południowo – zachodniej części województwa podkarpackiego w powiecie strzyżowskim. Jest to najdalej na zachód wysunięta gmina całego

powiatu, położona u zbiegu dróg łączących Jasło, Krosno i Strzyżów. Bezpośrednio graniczy z pięcioma gminami: Wiśniowa, Kołaczyce, Wojaszówka, Wielopole Skrzyńskie i Brzostek. Administracyjnie należy do niej 14 sołectw: Cieszyna, Chytrówka, Frysztak, Glinik Dolny, Glinik Górny, Glinik Średni, Gogołów, Huta Gogołowska, Kobyle, Lubla, Pułanki, Stępina, Twierdza, Widacz. Według podziału fizycznogeograficznego Polski gmina położona jest w prowincji Karpat i Podkarpacia, podprowincji Zewnętrznych Karpat Zachodnich, makroregionie Pogórzy Środkowobeskidzkich i mezoregionie Pogórza Strzyżowskiego. Niewielki fragment gminy (pasmo Jazowej) położony jest na terenie mezoregionu Pogórza Dynowskiego. W tych okolicach Pogórze charakteryzuje się łagodnymi pasmami wzgórz, które rozciągają się od zachodu (dolina Wisłoki) ku wschodowi (dolina Wisłoka) tworząc układ rusztowy. Porozdzielane są one szerokimi płaskodennymi obniżeniami o łagodnie nachylonych zboczach i płaskich, często podmokłych dnach. Średnie wysokości wzniesień kształtują się w granicach 350 – 500 m n.p.m. Najwyższym wzniesieniem jest góra Bardo (534 m n.p.m.).

Gmina Frysztak zajmuje powierzchnię 90,51 km², a liczba mieszkańców na koniec 2020 roku wynosiła 10 462 osób.

2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

2.1 Budowa geologiczna i zasoby geologiczne

Teren gminy Frysztak położony jest w Karpatach fliszowych na obszarze tzw. jednostki śląskiej. Zróżnicowaną budowę geologiczną tego terenu tworzą tzw. układy fliszowe. Są to skały osadowe złożone z piaskowców, łupków i iłów. Budowa geologiczna w istotny sposób wpływa na rozmieszczenie i rodzaj surowców mineralnych. Zasoby geologiczne terenu gminy Frysztak można określić jako ubogie. Na tym terenie występują złoża piaskowców, głównie w Cieszynie, Stępinie, Kobylu i na Górze Chełm. Są to przeważnie piaskowce warstw krośnieńskich, w których można spotkać amonity a także odciski łodyg liliowca. Pozyskiwany w XX w. w tych miejscowościach w nieczynnych obecnie kamieniołomach, kamień służył do produkcji tłuczni drogowego oraz jako kamień murowy na fundamenty. W okolicach Stępiny występowały niegdyś eksploatowane złoża rudy syderytowej. Cenny surowiec dla przemysłu ceramiki budowlanej stanowią gliny, łupki ilaste i iły. Eksploatowane w Gliniku Dolnym warstwy łupkowo – ilaste wykorzystywane są do produkcji cegły palonej w miejscowej cegielni. W dolinie rzeki Wisłok i jej bocznych dopływach występują mady, piaski i żwiry rzeczne. Pokłady piasku znajdujące się w Gogołowie wykorzystywane są jako materiał budowlany do lokalnych potrzeb.

2.2 Zasoby

Bardzo ważnym i cennym elementem wzbogacającym zasoby środowiska naturalnego gminy są lasy (2892 ha), które zajmują prawie 32% jej powierzchni. Znaczne partie zalesione odznaczają się bardzo wartościowymi cechami m.in. wysokim stopniem naturalności, występowaniem roślin chronionych oraz skałkami i piaskowcami kwalifikującymi się do ujęcia jako pomniki przyrody. Na terenie całej gminy Frysztak znajdują się pojedyncze drzewa, jak i też grupy drzew wyróżniających się wymiarami, kształtem czy rzadkością występowania. Ogółem w miejscowościach takich jak: Glinik Średni, Glinik Dolny, Gogołów, Lubla, Kobyle chroni się 18 okazów reprezentujących 6 gatunków drzew. Są to m.in. dąb szypułkowy i bezszypułkowy, lipa szerokolistna i drobnolistna,

jawor, sosna wiosenna. Ponadto stanowisko jaskółki brzegówki (Gogołów) i stanowisko pióropusznika strusiego (Stępina) są pomnikami przyrody żywej. Zostały one uznane za pomniki przyrody rozporządzeniem wojewody rzeszowskiego. Wiele z występujących tu okazów flory i fauny wymieniona jest w „Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt” i „Polskiej Czerwonej Księdze Roślin” jako gatunki zagrożone w swym bycie.

2.3 Wody powierzchniowe i podziemne

Przeważający obszar gminy położony jest w zlewni Wisłoka wraz z jego lewobrzeźnymi dopływami a jedynie mały fragment zachodniej części gminy leży w zlewni Wisłoki (potok Gogołówka). Przez teren gminy przepływa rzeka Wisłok, która według oceny ogólnej zaliczana jest do rzek o słabym stanie ekologicznym (II klasy elementy morfologiczne i fizykochemiczne, IV klasa elementy biologiczne)¹. W obrębie doliny Wisłoka wraz z dopływami występuje zagrożenie zalewaniem wodami powodziowymi. W dolinie Wisłoka znajdują się również struktury geologiczne o zwiększonej zasobności w wody podziemne, w których obrębie wyznaczono orientacyjny zasięg Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Doliny Wisłoka, którego fragment położony jest na terenie gminy.

3. TURYSTYKA I REKREACJA

Gmina Frysztak położona jest w Paśmie Pogórza Strzyżowsko - Dynowskiego, na jednym z najbardziej malowniczych przełomów Wisłoka zwanym Bramą Frysztacką, który na całej długości tworzy piękne meandry. Cały obszar znajduje się w granicach Czarnorzeczko - Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego lub jego otulinie.

Na terenie gminy utworzono 2 rezerwat przyrody „Herby” i „Góra Chełm”. Środowisko Frysztaka i okolic cechują; czyste powietrze i urokliwe krajobrazy. Krajobraz gminy Frysztak chociaż silnie przekształcony przez człowieka, zachował jednak swą malowniczość i różnorodność. Walory przyrodnicze i dziedzictwo historyczne sprzyjają aktywnej turystyce i rekreacji. Na atrakcyjność turystyczną tych terenów wpływa występowanie zabytków kultury materialnej. Do nich należą zabytki architektury sakralnej: drewniany kościół pod wezwaniem św. Katarzyny z 1672 roku w Gogołowie i kościół z II połowy XV wieku pod wezwaniem Św. Mikołaja w Lubli, a także wzniesiony w 1927 roku kościół parafialny we Frysztaku pod wezwaniem Narodzenia NMP. We Frysztaku, przy obecnej ul. Parkowej znajduje się stary cmentarz żydowski - kirkut - z II połowy XVII w. Niewątpliwą atrakcją gminy stanowi unikatowy na europejską skalę kompleks schronów z okresu II wojny światowej znajdujący się na pograniczu Cieszyny i Stępiny. Tutaj 27 sierpnia 1941 roku doszło do spotkania Adolfa Hitlera z włoskim przywódcą – Mussolinim. Zwiedzając Frysztak warto zwrócić uwagę na budynek z początku XX w. przy ulicy ks. Wojciecha Blajera we Frysztaku, będący obecnie siedzibą Gminnej Biblioteki Publicznej oraz dom przy ulicy Braci Dymnickich 2, który skrywa wejście do piwnic i podziemnych korytarzy (prawdopodobnie z XVII w). Innymi atrakcjami turystycznymi gminy jest dwór w Kobylu, kaplica grobowa Denkerów na cmentarzu w Gogołowie, kapliczka na górze Chełm oraz kapliczki w Cieszynie i Twierdzy.

Na miłośników aktywnego wypoczynku czekają piesze szlaki turystyczne: niebieski- Dębica – Wiśniowa- Czarnorzeki, żółty – Kołaczyce – Czudec, zielony- Ropczyce – Frysztak i czerwony –

¹ Źródło „Ocena stanu wód...” www.wios.rzeszow.pl

Lubla – z Przybówki na Goleisz. Na rzece Wisłok funkcjonuje również szlak kajakowy na odcinku Wojaszówka – Frysztak – Markuszowa, a przy nim znajdują się dwie wypożyczalnie kajaków oraz dwie przystanie kajakowe we Frysztaku i Kobylu. W okresie letnim można zauważyć wielu amatorów jak i profesjonalistów tego rodzaju rekreacji. Corocznie w okresie wiosennym odbywa się także Ogólnopolski Spływ Kajakowy.

W wielu miejscach na terenie gminy można spotkać wspaniałe punkty widokowe:

- Z góry Chełm mamy widok na bunkry w Stępinie oraz panoramę doliny rzeki Stępinka, u której źródeł pobiera się wodę z zawartością leczniczych składników mineralnych.
- Z Kamieńca można podziwiać panoramę Gogołowa oraz Frysztaka
- Z parkingu obok Biblioteki Gminnej we Frysztaku roztacza się piękny widok na: "Bramę Frysztacką", pasmo "Jazowej", dolinę "Wisłoka" i miejscowość Kobyle.
- Z "Działu" w Gogołowie zobaczymy przepiękną, rozległą panoramę na wzgórze ciągnące się od Brzostku aż po Strzyżów. Widać także oba kościoły w Gogołowie oraz wyciąg narciarski w Strzyżowie.
- Z niezynnego kamieniołomu w Cieszynie, widok na dolinę Wisłoka i górę Chełm.
- Z Piaskowej Góry w Kobylu w paśmie Jazowej, w kierunku zachodnim, roztacza się uroczy widok na rozległą dolinę Wisłoka, a w centralnej części panoramy widać wzgórze z zabytkowym kościołem Frysztaka.
- Z drogi Frysztak - Klecie, około 400 m od frysztackiego kościoła, roztacza się wspaniały widok na "Bramę Frysztacką", czyli przełom Wisłoka w Cieszynie koło Frysztaka.
- Z drogi prowadzącej z Jasła do Strzyżowa widać rozległą panoramę Lubli z widocznym drewnianym kościołem. W dali widnieje wzgórze i frysztacki kościół oraz Góra Chełm, Bardo i Klonowa.
- Z Glinika Dolnego (znad wyrobiska cegielni) zobaczyć można Frysztak i okolice.

Na terenie gminy Frysztak można skorzystać z miejsc noclegowych na terenie ośrodka sportu. Na turystów czeka kilka przyjaznych gospodarstw agroturystycznych usytuowanych w Stępinie, Gogołowie i Kobylu. Ta forma wypoczynku zapewnia poznanie gospodarstwa rolnego, kontakt z przyrodą, zaopatrzenie w świeżą i zdrową żywność. Można się dobrze wyspać i dobrze zjeść. Bazę noclegową oferują turystom także: Ośrodek Szkolno-Wychowawczy i hotel „Pod Herbami”.

Baza szkoleniowo-noclegowo-wypoczynkowa GOSiR Frysztak to nowoczesny kompleks obiektów sportowo-rekreacyjnych i turystycznych. Oferta Ośrodka przygotowana jest na przyjmowanie obozów sportowych, kolonii dla dzieci i młodzieży, zielonych szkół, organizację imprez okolicznościowych, spotkań integracyjnych i biznesowych. Baza noclegowa wyposażona jest w jadalnię z zapleczem kuchennym, salę audiowizualną, salę fitness oraz saunę. Ośrodek może pomieścić jednorazowo 50 osób. Każdy z 19-stu pokoi posiada pełen węzeł sanitarny. Na terenie bazy dostępny jest Internet bezprzewodowy, sprzęt audio oraz TV. Ponadto na terenie GOSiR znajduje się 6 osobowe mieszkanie sezonowe przy kompleksie basenów. Atrakcją jest kompleks basenów. Ogródzony teren kryje w sobie koronę basenów z trzema nieckami basenowymi i atrakcjami wodnymi (zjeżdżalnia o długości 63,2 m), tereny zielone do plażowania, obiekty sportowe - boisko do piłki plażowej, kort tenisowy, plac zabaw oraz bar wraz z ogródkiem piwno-grillowym. Obiekt jest w pełni przystosowany dla osób niepełnosprawnych. Na terenie basenu można znaleźć miejsce do opalania, aktywnego wypoczynku lub relaksu w cieniu drzew. GOSiR dysponuje trzema profesjonalnymi płytami boisk piłkarskich. Do wyposażenia boisk należy także zaplecze

szatniowe z łazienkami i natryskami. Znajduje się tu także uniwersalne boisko asfaltowe na którym zimową porą urządzone jest lodowisko. W dni deszczowe można skorzystać z sali gimnastycznej. Sala jest profesjonalnie wyposażona w urządzenia do gry w koszykówkę, piłkę nożną, ręczną oraz siatkówkę. W skład wyposażenia wchodzi również drabinki gimnastyczne, ławeczki i materace. Bogato wyposażony jest plac zabaw dla dzieci oraz siłownia na wolnym powietrzu. W sezonie zimowym ośrodek dysponuje wypożyczalnią sprzętu do narciarstwa biegowego i specjalnie przygotowanymi trasami, na których można doskonalić swoje umiejętności. W sezonie letnim baza GOSiR Frysztak dysponuje wypożyczalnią nartorolek oraz kijków do Nordic Walking.

Szkoła Podstawowa we Frysztaku, Zespół Szkół w Gogołowie, Zespół Szkół w Stępinie i SOSW posiadają odpowiednią bazę sportową w skład której wchodzi sala sportowa wraz z zapleczem do prowadzenia różnego rodzaju rozgrywek i organizowania zgrupowań.

Na miłośników sportów zimowych oczekuje wyciąg narciarski „Pod Dziedzicem”. Znajdują się tutaj dwa wyciągi talerzykowe o długość 500 m, o przepustowości 670 os./godz. Jest tu także trasa do zjazdu pontonami i tramwaj śnieżny. Stok jest oświetlony, ratrakowany i sztucznie naśnieżany. Przy wyciągach działa wypożyczalnia sprzętu oraz serwis. Dla początkujących, tak dzieci, jak i dorosłych nauka jazdy na nartach z miłą kompetentną pomocą instruktorską. Dogodne miejsca parkingowe. W skład kompleksu wchodzi też:

- bar – mała gastronomia przy Wyciągu Narciarskim,
- Pensjonat „Trzy siostry”,
- galeria rzeźby drewnianej „Gogołowskie Drzewoludy”,

W pobliżu znajduje się również stajnia Koni Huculskich „Chrapka” i schronisko Florkówka

Baza gastronomiczna gminy ciągle się zmienia i rozrasta. Należą do niej:

- Restauracja „Pod Herbami” w Pułankach,
- Cukiernia „Ania” we Frysztaku,
- Cukiernia „Tara” we Frysztaku,
- Bar „Kebab City” we Frysztaku,
- Pizzeria „Majka 2” w Twierdzy,
- Pizzeria „Torino” w Twierdzy,
- Pizzeria „Arabella” w Lubli.
- Winnica „Sztukówka” w Glinik Średni,
- Bar „Kropelka” we Frysztaku (sezonowo na basenie we Frysztaku).

4. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

4.1. Uwarunkowania ochrony środowiska naturalnego

Gmina Frysztak, podobnie jak całe województwo podkarpackie, w porównaniu z innymi regionami kraju, ma dobrze zachowane środowisko przyrodnicze. Zanieczyszczenie powietrza w województwie jest stosunkowo niewielkie i można ten element środowiska naturalnego traktować jako mocną stronę tego regionu. Największy negatywny wpływ na jakość powietrza ma ogrzewanie indywidualnych budynków mieszkalnych poprzez piece węglowe. Do poprawy czystości powietrza przyczynia się likwidacja kotłowni węglowych, stopniowo wymienianych na gazowe. Budynki użyteczności publicznej i szkoły na terenie gminy mają ogrzewanie gazowe. W coraz większym

stopniu stosowane jest do ogrzewania wody wykorzystanie energii słonecznej. W funkcjonowaniu środowiska naturalnego zasadnicze znaczenie na terenie Frysztaka ma struktura krajobrazu w tym wielkość i wzajemny układ różnego rodzaju ekosystemów:

- ekosystem leśny,
- ekosystemy łąkowo – wodny,
- ekosystem wód płynących (korytarz ekologiczny rzeki Wisłok).

Te ekosystemy tworzą specyficzny i atrakcyjny krajobraz miejscowości. W znacznej mierze zachowują swoją naturalność. Ekosystem łąkowo – wodny łączy się z doliną rzeki Wisłok, która na terenie wsi jest częścią korytarza ekologicznego o znaczeniu regionalnym. O ile ekosystem łąkowo – wodny zachował swoją naturalność i nie jest zagrożony procesami urbanizacyjnymi, o tyle korytarz ekologiczny rzeki Wisłok, przez który przebiega droga wojewódzka Babica – Warzyce i linia kolejowa Rzeszów – Jasło, jest zagrożony nadmierną ekspansją budownictwa mieszkaniowego, przemysłowego i infrastruktury. Naturalność krajobrazu chroniona jest poprzez utworzone na tym terenie obszary chronione. Znikomy udział w powierzchni gminy stanowią dwa obszary prawnie chronione w ramach sieci Natura 2000. Do nich należy leżąca w północno – zachodniej części Klonówka - PLH180022 oraz Wisłok Środkowy z Dopływami – PLH180030. Należy podkreślić że ponad 50% obszaru gminy znajduje się na terenie powstałego w 1993 roku Czarnorzecko – Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego a pozostała część znajduje się w jego otulinie. Obszar ten charakteryzuje się przewagą szerokich garbów wzniesień prawie w całości porośniętych lasami. Na terenie Parku Krajobrazowego stwierdzono występowanie 40 gatunków chronionych roślin górskich, między innymi: śnieżycy wiosennej, śnieżyczki przebiśnieg, skrzypu olbrzymiego. Na terenie parku występuje także wiele chronionych gatunków zwierząt: puchacze, orliki krzykliwe, rysie, wydry i wilki. Najbardziej cenne zbiorowiska buczyny karpackiej objęte zostały ochroną w formie rezerwatów przyrody: Góra Chełm i Herby.

W rezerwacie Góra Chełm utworzonym w 1996 roku, którego celem utworzenia była ochrona enklawy lasów bukowych, występują m.in. następujące rośliny chronione: wawrzynek wilczyko, skrzyp olbrzymi, tojad mocny, listera jajowata, gnieźnik leśny. Do zwierząt chronionych które możemy spotkać na terenie rezerwatu zaliczymy dzika, jelenia, sarnę, borsuka, jastrzębia, krogulca, sowę uszatą oraz grubodzioba. Na szczycie góry znajduje się zabytkowa kapliczka.

Z kolei, powstały w 1999 roku geologiczny Rezerwat Herby obejmujący teren wsi Kobyle, jest bogaty przyrodniczo w 165 gatunków roślin naczyniowych. Celem jego powstania była ochrona oryginalnych wychodni i odsłoniętych utworów skalnych zlokalizowanych na grzbiecie pasma Jazowej oraz wspomnianego już poprzednio przełomu Wisłoka – Bramy Frysztackiej. Grupa roślinności drzewiastej obejmuje 45 gatunków. Spośród roślin chronionych występują: buławnik mieczolistny, zimowit jesienny, wawrzynek wilczyko, kruszczyk szerokolistny, skrzyp olbrzymi, wroniec widlasty, widłak jałowcowaty, paprotka zwyczajna, pierwiosnek wyniosły, kalina koralowa, kopytnik pospolity, przytulia wonna, bluszcz pospolity. Płazy objęte ochroną gatunkową reprezentowane są przez kumaka górskiego i największego polskiego płaza ogoniastego –salamandrę plamistą. Spośród dużych ssaków liczna jest sarna, dziki, rzadsze są jelenie. Drapieżne ptaki reprezentują: puchacze, jastrzębie, myszołowy zwyczajne. Spośród innych gatunków awifauny występują tutaj: sójki, kowaliki, jastrzębie, puchacze, drozdy i dzięciołowate. Gady reprezentuje liczny tutaj zaskroniec oraz m in. gniewosz plamisty, jaszczurka zwinka.

4.2. Infrastruktura techniczna

4.2.1. Stan dróg i komunikacja

Układ sieci drogowej na terenie gminy stanowią:

Drogi krajowe – na obszarze Gminy Frysztak nie występują,

Drogi wojewódzkie – łączna długość - 15,70 km:

- droga nr 988 Babica – Warzyce – km 13,30, stan techniczny dobry,
- droga nr 990 Twierdza – Turaszówka – km 2,40, stan techniczny dobry,

Drogi powiatowe łączna długość - 38,177 km:

- droga nr 1 349 R Cieszyna – Jaszczurowa – km 6,218 stan techniczny dobry, problemem jest osuwisko czynne w okolicy góry Chełm,
- droga nr 1 320 R Cieszyna – Huta Gogołowska – km 10,689, stan techniczny dobry, osuwisko w okolicach kamieniołomu ustabilizowane,
- droga nr 1 323 R Frysztak – Gogołów – Klecie – km 10.757, stan techniczny dobry, osuwisko w Gliniku Średnim ustabilizowane,
- droga nr 1 923 R Frysztak – Kobyle – Jazowa – km 6,674, stan techniczny dobry,
- droga nr 1 924 R Kobyle – Łęki Strzyżowskie – km 1,778, stan techniczny dobry,
- droga nr 1 837 R Lubla – Sieklówka – km 2,061, stan techniczny dobry.

Ponadto w ciągu dróg powiatowych posadowionych jest 11 obiektów mostowych (7 na drodze nr 1320 i 4 na drodze 1923).

Drogi gminne o łącznej długości około 49 km, stan techniczny dobry – z czego 38km posiada nawierzchnię asfaltową, pozostałe: drogi żwirowe – 7 km, 1km drogi betonowej oraz 3km dróg gruntowych.

Sporo, bo około 205 km jest dróg wewnętrznych . Posiadają różną nawierzchnię i są w różnym stanie technicznym.

Stan techniczny dróg na terenie gminy ocenia się jako w miarę dobry podobnie ocenia się także stan techniczny poboczy wszystkich dróg.

Układ dróg w kilometrach.

Rodzaje dróg	W gminie (w km)
Krajowe	brak
Wojewódzkie	15,70
Powiatowe	38,17
Gminne	49,00
Drogi wewnętrzne	205,00

Ponadto na odcinku od wsi Cieszyna po Widacz przez gminę przebiega jednotorowa obecnie zmodernizowana, nie zelektryfikowana linia kolejowa Rzeszów - Jasło z jednym przystankiem kolejowym we wsi Twierdza (Frysztak).

Komunikacja zbiorowa natomiast wygląda następująco:

Linie kolejowe – trasa Rzeszów – Jasło, długości ok. 8,33 km.

Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej i prywatne świadczą usługi na trasach obejmujących drogi powiatowe i wojewódzkie w ciągu dróg:

- trasa Krosno – Rzeszów,
- trasa Jasło – Lubla – Rzeszów,
- trasa Lubla – Strzyżów – Rzeszów,
- trasa Gogołów – Strzyżów – Rzeszów,
- trasa Huta Gogołowska – Frysztak – Strzyżów – Rzeszów,
- trasa Jasło – Gogołów – Strzyżów,
- oraz kursy przelotowe z innych kierunków (Lublin, Gorlice, Przemyśl, Warszawa).

Funkcjonuje także gminna komunikacja autobusowa na trasie Frysztak – Huta Gogołowska – Stępina – Frysztak o długości trasy 35 km.

Prywatna komunikacja:

- taxi – 2 ważne licencje,
- komunikacja związana z dowozem dzieci do szkół – 1 podmiot wyłoniony w drodze zapytania ofertowego,
- prywatna komunikacja samochodowa związana z przejazdem przez teren gminy – świadczona przez podmioty z poza terenu gminy

Stacje benzynowe i diagnostyczne:

- stacje benzynowe: 1 w Twierdzy (PKN Orlen)
- stacje gazowe: 2 we Frysztaku (prywatne), 1 w Cieszynie (prywatna), 1 w Twierdzy (PKN Orlen)
- stacje diagnostyki: 2 we Frysztaku (prywatne), 1 w Cieszynie – (prywatna),

Parkingi – liczba miejsc parkingowych:

- Frysztak – parking utwardzony na ok. 30 miejsc (koło Ośrodka Zdrowia),
- Frysztak – parking utwardzony na ok. 60 miejsc (koło Gminnej Biblioteki Publicznej)
- Frysztak – parking utwardzony na ok. 60 miejsc (przy Domu Pogrzebowym we Frysztaku)
- Frysztak – parking asfaltowy na ul. M. Frysztackiego ok. 30 miejsc,
- Frysztak – parking nieutwardzony na terenie GOSiR ok.50 miejsc,
- Lubla – parking utwardzony na ok. 50 miejsc (koło kościoła),
- Gogołów – parking asfaltowy na ok. 30 miejsc (koło kościoła),
- Stępina – parking utwardzony płytami betonowymi na ok. 60 miejsc (k. zespołu schronów),
- Stępina – parking utwardzony na około 30 miejsc koło kościoła.

4.2.2. Telekomunikacja

Na prawie całym obszarze gminy dostępna jest telefonia. Ponadto gmina pozostaje w całości w zasięgu stacji bazowych telefonii komórkowej wszystkich operatorów, działających na terenie kraju. Operatorzy stacjonarni i mobilni oferują dostęp do Internetu na terenie całej gminy. Tylko nieliczne

ograniczone obszary ze względu na ukształtowanie terenu mogą nie pozostawać w zasięgu wszystkich operatorów.

Urząd gminy korzysta z internetu dostarczonego przez firmy Netia, Orange i Telgam S.A na potrzeby własne urzędu.

4.2.3. Wyposażenie w energię elektryczną

Zaopatrzenie gminy w energię elektryczną odbywa się liniami elektroenergetycznymi wysokiego napięcia ze stacji redukcyjnych z wysokiego na średnie napięcie, zlokalizowanych w Strzyżowie i Krośnie, a magistrala główna biegnąca między tymi stacjami rozgałęzia się na terenie gminy. Ogólne parametry napięciowe w gminie są zadowalające i w chwili obecnej wystarczające.

Odgałęzienie północne zasila takie miejscowości jak:

- Cieszyna,
- Stępina,
- Huta Gogołowska.

Odgałęzienie centralne zasila:

- Frysztak,
- Glinik Średni,
- Glinik Górny,
- Gogołów.

Odgałęzienie południowe zasila:

- Twierdzą,
- Glinik Dolny,
- Widacz,
- Lublę.

Napięcie średnie doprowadzane jest do stacji transformatorowych, gdzie następuje jego transformacja (obniżenie) do poziomu 0,4 kV. Jest to napięcie wiejskiej sieci konsumpcyjnej i oświetleniowej, bezpośrednio obsługującej odbiorców. Stacje na terenie gminy są w wykonaniu wewnętrznym napowietrznym, zasilane promieniowo. Przez teren gminy przebiega tranzytowa linia energetyczna krajowego systemu zasilania relacji Tarnów – Krosno o napięciu 400 kV. Strefa ochronna tej linii wolna od zabudowy, wynosi po 50 m od osi. Jest to pas terenu gdzie wartość pola elektromagnetycznego otaczająca źródło napięcia (linię) jest wyższe od normy bezpiecznej dla organizmów żywych to jest 1kV na 1 m przy najwyższym napięciu roboczym urządzenia.

Gmina jest zasilana ze źródeł napięcia zlokalizowanych poza jej granicami (Strzyżów, Krosno, Jasło). Znaczne oddalenie od głównych punktów zasilania powoduje negatywne skutki w funkcjonowaniu układów średniego napięcia (zbyt długie ciągi magistral, spadki napięć, możliwość awarii systemu). Sieci gminne, rozdzielcze, średniego napięcia wymagają w większości rekonstrukcji i rozbudowy. Odczuwane są skutki przeprowadzonej w latach 50 – 60-tych powszechnej elektryfikacji wsi, przy ograniczonych możliwościach materiałowych, finansowych i przyjmowanych w tym okresie obciążeniach jednostkowych. Dodatkowym czynnikiem degradującym jest czas powodujący starzenie

się konstrukcji i izolacji. Tempo koniecznej reelektryfikacji w gminie jak i na terenie całego województwa uzależnione jest od nakładów finansowych deklarowanych na ten cel przez gestora sieci. Do wsi, dla których planowana jest rekonstrukcja sieci należą w Gminie Frysztak: Cieszyna, Glinik Górny, Glinik Średni, Glinik Dolny, Frysztak, Twierdza i Kobyle. Rekonstrukcja ta polegać będzie na dostosowaniu technicznych warunków urządzeń i linii do obowiązujących norm oraz koniecznej rozbudowie układu o dodatkowe stacje dla polepszenia warunków napięciowych odbiorców istniejących i przyszłych.

4.2.4 Gazyfikacja

Na terenie Gminy Frysztak wszystkie wsie są zgazyfikowane, a ponad 90% budynków mieszkalnych w gminie jest podłączone do gazu sieciowego. Długość sieci gazociągowej w gminie ciągle się zmienia. Sieć gazociągowa jest rozbudowywana na potrzeby gospodarstw. Przebiegający przez teren gminy gazociąg wysokoprężny o średnicy 250 mm jest gazociągiem o znaczeniu regionalnym relacji Sędziszów – Warzyce i ciśnieniu normalnym 4,0 Mpa. Gazociąg ten wybudowano w 1970 r. i pracuje on w układzie pierścieniowym krajowego układu sieci gazowych. Z gazociągu tego zasilana jest w gaz ziemny stacja redukcyjno – pomiarowa znajdująca się w miejscowości Frysztak, z której zasilane są w gaz wszystkie miejscowości w gminie za wyjątkiem Huty Gogołowskiej i Gogołowa, które zasilane są z sąsiednich gmin (tj. ze wsi Kamienica i Januszkowice). Strefa bezpieczeństwa od wyżej wymienionego gazociągu wysokoprężnego i stacji redukcyjno – pomiarowej w zależności od rodzaju zabudowy i rodzaju uzbrojenia wynosi od 2,0 do 35,0 m. Na koniec 1996 r. wszystkie miejscowości w gminie posiadały już sieć gazową. W ośmiu miejscowościach gminy sieć gazowa ma ponad dziesięć lat, a w pozostałych pięciu sieć gazową wybudowano w ostatnim dziesięcioleciu.

4.2.5. Gospodarka wodno – ściekowa

W Gminie Frysztak dostęp do wody ma około 1209 gospodarstw. Woda dostarczana jest z wodociągu gminnego oraz z sieci wodociągowej spółek wodnych, bądź z własnych studni. Frysztak posiada wodociąg komunalny zasilany z trzech studni głębinowych. Wydajność studni wierconych wynosi 7,20 m³/h.

Część miejscowości zasilana jest w wodę z lokalnych pojedynczych wodociągów grawitacyjnych zasilanych w wodę ze źródeł samo wypływowych o nieustalonej wydajności, podziemnych ujęć wody, lub wyżej położonych wydajnych studni kopanych. Wodociągi te posiadają początkowe zbiorniki wyrównawcze i zasilają w wodę na ogół od kilku gospodarstw do prawie całych wsi, jak w przypadku Stępiny, Cieszyny, Pułanek, Twierdzy, Lubli, Gogołowa czy Huty Gogołowskiej.

Charakterystyka sieci wodociągowej Gminy Frysztak

Całkowita długość sieci wodociągowej (km)	86,39
Stopień zwodociągowania gminy (%)	85,00
Liczba przyłączy wodociągowych prowadzących do gospodarstw (szt.)	1209
Główne ujęcia wody	Studnie głębinowe (3)

4.2.6. Sieć kanalizacyjna i oczyszczalnia ścieków

Część sołectw w gminie Frysztak jest już skanalizowana. Do końca 2003 roku wykonano kanalizację sanitarną w miejscowościach: część Glinika Dolnego, część Glinika Średniego, oraz części miejscowości Frysztak. Od 2004 roku realizowana była budowa kanalizacji wsi Twierdza. W kolejnych latach gmina zajmowała się budową sieci kanalizacyjnej we wsiach Cieszyna, Frysztak i Pułanki. Na dzień 31.12.2020 istnieje 89,66 km sieci kanalizacji sanitarnej do której przyłączonych jest 1126 budynków. Ścieki odprowadzane są do oczyszczalni w Pułankach.

Na dzień 31.12.2020 roku w całości skanalizowane są miejscowości Frysztak, Twierdza, a w roku 2021 zakończone zostaną inwestycje w miejscowości Cieszyna i Pułanki.

W części skanalizowane są miejscowości Glinik Dolny, Glinik Średni, Stępina, a dla miejscowości Glinik Górny, Widacz i Lubla przygotowane są projekty budowlane budowy sieci kanalizacyjnej. Na terenie gminy funkcjonuje także 6 przydomowych oczyszczalni ścieków.

Charakterystyka sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków

Całkowita długość sieci kanalizacyjnej (km)	89,66
Stopień skanalizowania gminy (%)	42,00%
Liczba przyłączy kanalizacyjnych prowadzących do gospodarstw (szt.)	1126
Rodzaj oczyszczalni	biologiczna
Przepustowość	1500 m ³ /dobę

4.2.7 Gospodarka odpadami komunalnymi

Zgodnie z Regulaminem utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Frysztak właściciele nieruchomości zapewniają utrzymanie czystości i porządku na własnym terenie między innymi poprzez zbieranie odpadów komunalnych, a następnie przekazywanie ich w terminach wyznaczonych harmonogramem w pojemnikach lub workach w odpowiednim kolorze, oznakowanych kartką z nazwą miejscowości, ulicą i nr domu. Odbiór odpadów odbywa się zgodnie z wyznaczonymi trasami z zachowaniem podziału na następujące frakcje:

- a) papier, tektura (opakowania z papieru lub tektury, gazety, zeszyty, książki, torebki papierowe);
- b) metale i tworzywa sztuczne (opakowania wielomateriałowe, opakowania plastikowe po napojach, środkach czystości, kosmetykach, drobny złom, reklamówki;
- c) szkło opakowaniowe kolorowe i bezbarwne (butelki i słoiki szklane po napojach i żywności) - bez szkła okiennego i szkła zbrojonego;
- d) odpady ulegające biodegradacji (opakowania ulegające biodegradacji, odpady kuchenne, trawa, liście, drobne gałęzie itp.);
- e) zmieszane odpady komunalne (pozostałe odpady, które nie nadają się do odzysku i nie stanowią odpadów niebezpiecznych);
- f) popioły

Selektywnie zbierane odpady (z wyjątkiem odpadów zmieszanych) mogą być dostarczane we własnym zakresie do Gminnego Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) w Gliniku Dolnym 100A- zmodernizowanym w 2020 roku. Poza wyżej wskazanymi odpadami do PSZOK można było dostarczać we własnym zakresie odpady w postaci: zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego; zużytych baterii i akumulatorów; zużytych opon; przeterminowanych leków; tekstyliów; odpadów zielonych; odpadów niebezpiecznych takich jak: farby, rozpuszczalniki, oleje odpadowe, pozostałości po środkach ochrony roślin oraz przeterminowane środki ochrony roślin i opakowania po tych środkach, chemikalia, lampy rtęciowe; odpadów wielkogabarytowych; odpadów budowlanych (w tym styropianu). W PSZOK przyjmowane są wyłącznie odpady komunalne powstające w gospodarstwach domowych położonych na terenie Gminy Frysztak i nie ma możliwości przyjmowania odpadów powstających w wyniku prowadzenia działalności gospodarczej.

4.3 Obiekty dziedzictwa kulturowego

Do obiektów dziedzictwa kulturowego Gminy Frysztak zaliczamy w szczególności:

Wieś Stępina

- kolejowy schron tunelowy dla pociągu sztabowego,
- schrony zaplecza technologicznego mieszczące urządzenia zapewniające zasilanie, ogrzewanie i wentylację schronu kolejowego, połączone z nim podziemnym tunelem,
- schrony bierne i bojowe,
- kapliczkę na górze Chełm, koniec XVIII lub początek XIX wieku,
- kapliczkę z figurką Chrystusa Frasobliwego na pniu lipy II ćw. XX wieku.

Wieś Twierdza

Fragment dawnego traktu handlowego z Frysztaka do Jasła,

- kapliczkę Matki Boskiej 1887 r.,
- enklawę zabudowy przemysłowej powstałej przed I – szą Wojną Światową i rozbudowaną w okresie międzywojennym (młyn, tartak),
- zabudowy o charakterze wiejskim przy drodze do Krosna i Jasła,
- szkoła Ludowa (wybudowana 1905) o neogotyckich cechach – obecnie Dom Wiejski,
- cmentarz Żydowski KIRKUT.

Wieś Widacz

- kapliczkę w przysiółku Czajki I – sza ćw. XX w.,
- kapliczkę z figurką Chrystusa I – sza ćw. XX w.,
- kapliczkę murowaną z II połowy XX w.,
- pozostałości zespołu dworskiego, (starodrzew, studnia, fundamenty),
- chałupę drewnianą z 1892 r.,

Wieś Frysztak

- układ urbanistyczny XIV – XIX w.,
- zespół Kościoła Parafialnego pod wezwaniem Narodzenia NMP,
- budynek biblioteki z początku XX w.,
- budynek dawnej apteki z 1870 r.,
- cmentarz Żydowski KIRKUT.

Wieś Gogołów

- Pozostałość średniowiecznego układu wsi z zachowanymi drogami zagumiennymi,
- zespół Kościoła parafialnego pod wezwaniem Św. Katarzyny (kaplica, ogrodzenie z bramką, dzwonnica z bramą),
- zespół cmentarza (kaplica mauzoleum Denkerów wzniesiona w 1869 roku , nagrobki, grobowce i starodrzew).

Wieś Kobyle

- Pomnik obelisk „W dziesięciolecie odrodzenia Polski”,
- Dwór wzniesiony w latach 1922 – 1923,

Wieś Lubla

- Kościół par. p.w. Św. Mikołaja powstały w 2 poł. XV w.

Stanowiska archeologiczne w Gminie Frysztak:

- ślady osadnictwa neolitycznego i wczesnej epoki brązu w Stępinie,
- relikty średniowiecznego zamku z XIV w. w Twierdzy,
- ślad osadnictwa neolityczny i wczesna epoka brązu w Twierdzy,
- domniemane grodzisko wczesnośredniowieczne w Twierdzy,
- punkt osadniczy średniowieczny w Twierdzy,
- ślad osadnictwa neolityczny i wczesna epoka brązu w Widaczu,
- ślad osadnictwa prehistorycznego w Widaczu.

4.4 Analiza SWOT

Celem analizy jest określenie mocnych i słabych stron, które wynikają ze specyfiki Gminy oraz szans i zagrożeń wpływających z otoczenia, a więc czynników, które są niezależne od Gminy.

Analiza mocnych i słabych stron przeprowadzona została w następujących obszarach:

- Położenie Gminy, środowisko naturalne, dostępność komunikacyjna,
- infrastruktura techniczna,
- warunki wspierające rozwój gospodarczy.

Analiza szans i zagrożeń obejmuje:

Ochronę środowiska i infrastrukturę techniczną.

Analiza mocnych i słabych stron

1. Położenie Gminy, środowisko naturalne, dostępność komunikacyjna	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">- położenie w paśmie Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego (wspaniałe walory krajobrazowe),- ukształtowanie terenu oraz bogactwo środowiska naturalnego tworzące wspaniałe warunki do uprawiania turystyki,- rzeźba terenu umożliwiająca uprawianie turystyki, różnych sportów zimowych,	<ul style="list-style-type: none">- słaby stan infrastruktury drogowej,- niska świadomość mieszkańców gminy na temat znaczenia ochrony środowiska naturalnego (gospodarki odpadami itp.),- występowanie zagrożeń powodziowych,- niezbyt korzystny układ komunikacyjny w stosunku do układu głównych dróg w regionie,

<ul style="list-style-type: none"> - niski stopień skażenia środowiska zanieczyszczeniami przemysłowymi, - atrakcyjne tereny łowieckie, - park krajobrazowy oraz duże kompleksy leśne bogate w rzadkie gatunki roślin i zwierząt, - ciekawe zabytki. 	<ul style="list-style-type: none"> - niekorzystny układ sieci komunikacji zbiorowej (Cieszyna, Stępina, Huta Gogołowska, Kobyle).
--	--

2. Infrastruktura techniczna	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - wysoki wskaźnik gazyfikacji wsi na terenie Gminy, - dobrze rozwinięta sieć wodociągów, - dobrze rozwinięta sieć telekomunikacyjna, - posiadanie gminnej oczyszczalni ścieków, 	<ul style="list-style-type: none"> - niezadawalający stan infrastruktury drogowej, - niedostatecznie rozwinięta sieć kanalizacji sanitarnej, - niedostatecznie rozwinięta infrastruktura oświetleniowa, - słabe zagospodarowanie poboczy dróg, brak chodników dla pieszych (bardzo wysokie zagrożenie wypadkami drogowymi z udziałem pieszych), - słabo rozwinięta gospodarka wodna, - zły stan urządzeń wodnych, - nie podejmowanie działań melioracyjnych, - niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczna na wyznaczonych szlakach turystycznych.

3. Warunki wspierające rozwój gospodarczy	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - działalność instytucji okołobiznesowych takich jak: Bank Spółdzielczy w Strzyżowie Oddział Frysztak, - działalność Podkarpackiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego, - tworzenie przez władze gminne klimatu korzystnego dla rozwoju przedsiębiorczości, - dynamiczne i twórcze podejście władz gminy do spraw związanych z szeroko pojętym rozwojem lokalnym, - cenne walory środowiska przyrodniczego i zabytków historycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> - niski poziom kapitału prywatnego na terenie gminy, - niski poziom inwestycji zewnętrznych, - słabo rozwinięta informacja z zakresu działania instytucji okołobiznesowych i doradczych ułatwiających podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej, - brak odpowiednio dużych i dostępnych z drogi wojewódzkiej terenów inwestycyjnych, - duża odległość od dróg krajowych, autostrady i lotniska co znacznie obniża dostępność komunikacyjną,

Analiza szans i zagrożeń

Ochrona środowiska i infrastruktura techniczna	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - możliwość pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania dla inwestycji gminnych (np. pieniędzy pochodzących z programów pomocowych), - możliwość dalszej rozbudowy sieci kanalizacyjnej, - podniesienie świadomości mieszkańców w zakresie wiedzy ekologicznej, i ochrony środowiska naturalnego - rozwój sieci telekomunikacyjnej, - cenne walory środowiska przyrodniczego i zabytków historycznych dających podstawę do rozwoju turystyki i agroturystyki, - zakładanie winnic co może dać szansę na rozwój enoturystyki, - dalsza rozbudowa i modernizacja bazy GOSiR, - budowa małej architektury rekreacyjnej i turystycznej, - rozwój gospodarstw rolnych produkujących zdrową żywność, 	<ul style="list-style-type: none"> - niepewność posiadania oraz pozyskania dodatkowych środków finansowych na zaplanowane do realizacji w określonym czasie inwestycje, - dość długi czas oczekiwania na skutki podejmowanych poszczególnych działań operacyjnych, - brak wystarczających środków własnych gminy na zaspokojenie wszystkich potrzeb dotyczących rozbudowy infrastruktury technicznej, - brak środków finansowych mieszkańców gminy, - niska świadomość ekologiczna mieszkańców gminy, - oddalenie gminy od autostrady, dróg szybkiego ruchu, dróg krajowych, lotniska, - niezadowolający stan drogi wojewódzkiej, - emigracja młodych, wykształconych mieszkańców, - małe zainteresowanie mieszkańców rozwojem działalności turystycznej i agroturystycznej, - małe zainteresowanie mieszkańców produkcją zdrowej żywności.

Identyfikacja problemów.

Podstawę wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich i rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej stanowi dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna i społeczna. Nieodpowiedni stopień rozwoju infrastruktury wiejskiej nie tylko obniża standard życia i gospodarowania mieszkańców wsi, lecz także decyduje o słabej atrakcyjności obszarów wiejskich dla inwestorów tak zewnętrznych jak i wewnętrznych

Wypełnianie luk występujących w infrastrukturze gminy stanowi pole strategicznego myślenia o przyszłości całego regionu. Podniesienie poziomu wyposażenia w pełną infrastrukturę techniczną oraz zwiększenie dostępności komunikacyjnej poprzez poprawę jakości dróg oraz uruchomienie właściwej liczby połączeń komunikacyjnych z ważniejszymi punktami regionu jest niezbędna do zmniejszenia dystansu konkurencyjnego jaki dzieli gminę Frysztak od bardziej rozwiniętych regionów kraju.

Gęstość dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych na terenie województwa podkarpackiego jest niższa od średniej krajowej. Przekłada się to na sytuację komunikacyjną gminy Frysztak. Poprawa stanu dróg wymaga znacznych nakładów finansowych na modernizację i rozbudowę układu komunikacyjnego. Jest to niezbędne, aby stan dróg nie stał się podstawową barierą rozwoju regionalnego gminy. Pożądane tendencje rozwojowe w zakresie infrastruktury technicznej i społecznej, obejmują ponadto:

- budowę i modernizację sieci kanalizacyjnych, wodociągowych,
- rozbudowę i modernizację sieci energetycznych oraz poprawę warunków napięciowych dla odbiorców prywatnych.

5. GOSPODARKA

Gmina Frysztak otwarta jest na inwestycje na każdym polu działalności gospodarczej, które zaowocują zyskiem oraz utworzeniem nowych stałych miejsc pracy dla mieszkańców tego terenu. Główne pożądane kierunki inwestowania to:

- tworzenie grup producenckich w rolnictwie,
- tworzenie gospodarstw produkujących zdrową żywność,
- przetwórstwo rolnicze,
- rozbudowa infrastruktury około turystycznej i rekreacyjnej,
- rozwój gospodarstw agroturystycznych,
- rozwój usług.

Infrastruktura w gminie w ostatnich latach uległa znacznej poprawie. Ponad 80% gospodarstw domowych podłączonych jest do sieci wodociągów wiejskich, są to przede wszystkim wodociągi grawitacyjne. Część mieszkańców korzysta również z wodociągów lokalnych za pomocą hydroforów lub pomp głębinowych. Trwa budowa kanalizacji sanitarnej grawitacyjno – pompowej, która jest obecnie wdrażana w kolejnych miejscowościach. Wszystkie z 14 sołectw gminy są zgazyfikowane. Sieć gazowa obejmuje ponad 90% gospodarstw domowych, zakładów i instytucji Gminy. Również sieć telekomunikacyjna i pocztowa obejmuje wszystkie sołectwa gminy. Ponadto zainstalowane są przekaźniki telekomunikacji komórkowej kilku operatorów, które pokrywają swoim zasięgiem całą gminę.

Przez teren gminy przebiegają drogi wojewódzkie powiatowe oraz gminne. Ponadto przebiega jednotorowa linia kolejowa Rzeszów – Jasło z przystankiem kolejowym we wsi Twierdza. Gmina Frysztak w porównaniu z innymi regionami kraju ma dobrze zachowane środowisko przyrodnicze. Atutem gminy jest niski poziom skażenia środowiska naturalnego, co stwarza duże możliwości produkcji żywności ekologicznej w rolnictwie. Produkty takie poszukiwane są na rynkach krajowych i zagranicznych. Teren górzysty utrudnia jednak prowadzenie działalności rolniczej i ogranicza wybór kierunków produkcji, determinując ich użytkowanie w postaci łąk, pastwisk i lasów.

Główne cele gminy to według hierarchii:

- podniesienie poziomu życia społeczności lokalnej,
- rozwój infrastruktury technicznej, co podniesie atrakcyjność inwestycyjną i osadniczą terenu,
- rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej,
- rozwój gospodarstw produkujących zdrową żywność,

- powstanie nowych zakładów przetwórczych wykorzystujących miejscowe surowce,
- tworzenie grup producencko – marketingowych,
- nawiązanie stałej współpracy pomiędzy grupami produkcyjno – marketingowymi a zakładami przetwórczymi, na bazie produktów miejscowego rolnictwa,
- powstanie instytucji wspierających rozwój społeczny i gospodarczy gminy, w tym instytucji okołobiznesowych,
- pozyskanie środków unijnych w celu szybszego podniesienia poziomu inwestycji (uzyskania szybszych i kompleksowych efektów w skali całej gminy),

Gmina Frysztak pozostaje gminą wiejską, a jej działania skierowane są w kierunku dostosowania rolnictwa do standardów europejskich, rozwijania przemysłu agroturystycznego oraz ustabilizowania sytuacji ekonomicznej i wyposażenia w wymagane urządzenia i sieci infrastruktury technicznej. Społeczność gminy przyciąga gościnnością, a teren unikatowymi zabytkami i wspaniałymi krajobrazami.

5.1. Główni pracodawcy, struktura i trendy.

Do zakładów, które prowadzą działalność na terenie gminy Frysztak należą m.in.:

- Spółdzielnia „ASPROD” - Zakład Stolarski Twierdza 123, 38-130 Frysztak.
- Zakład Stolarski Zbigniew Dykas, ul. Rzeszowska 8, 38-130 Frysztak.
- Elementy Budowlane „Frysztak” sp. z o.o., Twierdza 66, 38-130 Frysztak
- Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „TARA” Chmura Tadeusz, Twierdza 67, 38-130 Frysztak.
- Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „WENTA”, ul. Fryszackiego 32, 38-130 Frysztak.
- Przedsiębiorstwo Handlowo – Usługowe „Stolarex.
- Delikatesy „CENTRUM”.
- Młyn Frysztak,
- Market „BIEDRONKA”.
- Pozostałe mniejsze przedsiębiorstwa usługowo – produkcyjne.

Sporo miejsc pracy zapewnia także Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy, Publiczne Przedszkole Nr 1 we Frysztaku oraz szkoły na terenie gminy.

5.2. Rolnictwo

Obszar gminy Frysztak jest niezbyt korzystny dla rolnictwa. Średnie są warunki glebowo – przyrodnicze. Typ budowy geologicznej, typ rzeźby, kształt i ekspozycja stoków tego terenu decydują o występowaniu zjawiska erozji. Ogółem w gminie Frysztak wodną erozją powierzchniową zagrożonych jest 2687 ha gruntów, co stanowi 47% powierzchni użytków rolnych gminy. Największy procent powierzchni zagrożonych erozją znajduje się w Stępinie, Gliniku Średnim i Pułankach. Ponadto występuje jeszcze erozja wietrzna, która obejmuje 41% użytków rolnych gminy i powoduje zmiany w profilu glebowym. Dodatkowo w miejscowościach charakteryzujących się górzystym terenem nie jest możliwa pełna mechanizacja prac związanych z rolnictwem.

Biorąc pod uwagę typy gleb, istnieje zróżnicowanie pomiędzy północno – zachodnią a północno – wschodnią częścią gminy. W północno – zachodniej części przeważają mało urodzajne gleby bielcowe. Tylko niewielki procent ogólnej powierzchni użytków rolnych zajmują gleby

brunatne, o odczynie kwaśnym.

Południowo – wschodnie tereny gminy posiadają żyzniejsze gleby brunatne, o grubszym poziomie próchnicy. W dolinie rzeki Wisłok i jej dorzeczach występują mady – gleby bardzo urodzajne, jednak trudne do uprawy.

Ilość gospodarstw rolnych w gminie na dzień 31.12. 2020 r. – 2906 w tym:

Poniżej 1 ha - 1173,
od 1 – 2 ha - 1054,
od 2 – 5 ha - 602,
od 5 – 7 ha - 45,
od 7 – 10 ha - 21,
od 10 – 15 ha - 3,
pow. 15 ha - 5.

Na dzień 01.01.2021 roku grunty orne ogółem wynoszą – 4490 ha w tym:

Grunty orne	Sady	Łąki	Pastwiska trwałe	Lasy	Grunty zadrzewione i zakrzewione	Grunty pod wodami	Nieużytki
4488,3	28	289,8	672	2971	420	78,6	28,9

5.3. Struktura podstawowych branż na terenie gminy.

Specyfikacja gospodarcza gminy

Grupy (Sekcje wg Polskiej Klasyfikacji Działalności)	Stan podmiotów gospodarczych na dzień 17.02.2021r.
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	9
Przetwórstwo przemysłowe	67
Budownictwo	117
Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych plus motocykle	108
Transport i gospodarka magazynowa	38
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	6
Informacja i komunikacja	13
Działalność finansowa i ubezpieczenia	7
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	29
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	13
Edukacja	4

Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	27
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	1
Pozostała działalność usługowa	15
Razem	454

Na dzień 17.02.2021 rok zarejestrowane jest 454 podmiotów prowadzących różnorodną działalność gospodarczą.

5.4. Analiza SWOT

Analiza mocnych i słabych stron przeprowadzona została w następujących obszarach:

Główne sektory gospodarki

Rolnictwo

Główne sektory gospodarki	
Mocne strony	Słabe strony
- stabilnie rozwijający się sektor mikro i małych przedsiębiorstw szczególnie w zakresie handlu i usług.	- brak aktualnego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy, - niewystarczająca infrastruktura instytucjonalna wspierająca rozwój przedsiębiorczości w gminie, - problemy z pozyskaniem kapitału na inwestycje przez miejscowe firmy, - wciąż zbyt słabo rozwinięta drobna wytwórczość, - niedostateczna promocja gospodarcza, - słabo rozwinięta baza gastronomiczna, - niedostateczny poziom edukacji ekonomicznej / wiedzy na temat przedsiębiorczości wśród mieszkańców/ - brak zakładów przemysłowych, które mogłyby dać trwałe miejsca pracy mieszkańcom gminy, - niewielkie możliwości wynajmu lokali lub kupna gruntów pod działalność gospodarczą, - niska siła nabywcza mieszkańców Gminy,

Rolnictwo	
Mocne strony	Słabe strony
- ze względu na bardzo czyste środowisko naturalne produkty rolne mogą być uznane za zdrową żywność,	- utrudniony dostęp do pól ze względu na ukształtowanie terenu, - niezbyt korzystne warunki glebowe –

<ul style="list-style-type: none"> - możliwość specjalizacji w zakresie działalności rolniczej tj. możliwość prowadzenia działalności w zakresie ogrodnictwa, sadownictwa i warzywnictwa, - dobre warunki do rozwoju agroturystyki, - dobra baza dla rozwoju przetwórstwa rolno – spożywczego. 	<p>przewaga gleb pseudobielicowych i mad brunatnych,</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozdrobniona struktura gospodarstw rolnych, - brak zorganizowanego lokalnego rynku zbytu, - niezbyt wysoki poziom nowoczesnej wiedzy rolniczej, - słaba mechanizacja produkcji rolnej, - wysokie koszty produkcji rolnej, - zbyt duże zatrudnienie w rolnictwie, - zły stan melioracji, - niskie dochody rolników uniemożliwiające inwestowanie wkładów własnych w planowane inwestycje.
---	--

Analiza szans i zagrożeń obejmuje:

Rolnictwo i główne sektory gospodarki	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - pozyskanie zewnętrznych inwestorów, - dostęp do preferencyjnych kredytów i innych źródeł finansowania inwestycji w rolnictwie oraz rozwoju przedsiębiorczości, - rozwój turystyki wiejskiej, - tworzenie się zorganizowanych, profesjonalnych rynków hurtowych, - możliwości tworzenia grup producenckich i marketingowych, - rosnące zainteresowanie żywnością wyprodukowaną w gospodarstwach ekologicznych, - członkostwo w Unii Europejskiej oraz otwarcie się Wspólnego Rynku na polskie produkty rolne 	<ul style="list-style-type: none"> - niestabilna i skomplikowana polityka podatkowa, - wysokie poziomy podatków i opłat ZUS i KRUS, - małe zainteresowanie inwestorów zewnętrznych, - rosnąca konkurencyjność zagranicznych wyrobów, - brak stabilnej polityki rolnej państwa, - wysokie wymagania stawiane gospodarstwom związane z wejściem do Unii Europejskiej, - niska opłacalność produkcji, - małe zainteresowanie mieszkańców tworzeniem gospodarstw produkujących zdrową żywność.

Identyfikacja problemów.

Niekorzystna jest struktura obszarowa gospodarstw rolnych na terenie gminy. Trwałość obecnej struktury obszarowej wynika m.in. z funkcji, jaką pełnią drobne gospodarstwa - a mianowicie:

- produkcja na potrzeby własne rodziny mającej także inne źródła dochodów,
- część drobnych gospodarstw nie sprzedaje produktów rolnych,
- gospodarstwo zabezpiecza minimum żywnościowe na wypadek utraty pracy.

W większości gospodarstw produkcja ma wciąż wszechstronny i niewyspecjalizowany charakter, a jej struktura nie odbiega zbyt od przeciętnej w skali kraju. To warunki ekonomiczne produkcji sprawiają, że na przestrzeni ostatnich lat systematycznie zmniejsza się powierzchnia użytków rolnych, jak również udział gruntów ornych w całkowitej powierzchni tych użytków, co jest wynikiem zmian ich użytkowania (przeznaczanie na użytki zielone, zalesianie, czasowe wyłączenie z produkcji, odłogowanie). Adaptacja produkcji rolnej do warunków rynkowych wymusiła obniżania kosztów produkcji poprzez jej ekstensyfikację, przede wszystkim ograniczenie stosowania nawozów, wapna nawozowego, środków ochrony roślin oraz nośników postępu biologicznego. Trudna sytuacja ekonomiczna gospodarstw oraz systematycznie wzrastające ceny środków do produkcji rolnej doprowadziły do głębokiego spadku popytu na materiał siewny, który również jest czynnikiem mającym wpływ na poziom plonowania. Dużym problemem jest fakt starzenia się jest spowodowany odpływem młodej siły roboczej poza granice kraju.

Po 1990 roku znacznie zmalała przewaga produkcji zwierzęcej nad roślinną spadła też, w związku ze spadkiem opłacalności, uprzednio stosunkowo wysoka obsada zwierząt.

Zwierzęta hodowlane	2020	2019	2018
Bydło	382	400	445
Owce	30	30	58
Kozy	13	15	17
Świnie	404	424	536

Przetwórstwo rolno - spożywcze, pomimo że nadal jest jedną z najlepiej rozwiniętych dziedzin gospodarki całego województwa - przeżywa niewątpliwie kryzys. Wpłynęło na to m.in.:

- załamanie się dotychczasowych, tradycyjnych rynków zbytu (rynek wschodni),
 - słaba organizacja rynku produktów rolnych,
 - wysokie koszty produkcji artykułów rolno - spożywczych, a co za tym idzie niska jej opłacalność.
- Chociaż dodatkowym źródłem dochodów rolników są unijne dopłaty bezpośrednie i niektórych rolnośrodowiskowe to i tak skutkiem wymienionych wyżej problemów jest spadek dochodów finansowych rodzin rolniczych, a co za tym idzie postępowanie zjawiska ubożenia społeczeństwa.

Bariery i problemy marketingowe, jakie osłabiają sytuację gospodarczą przedsiębiorstw w gminie to:

- silna konkurencja rynkowa, w tym przedsiębiorstw zachodnich,
- brak dostępu do nowoczesnej technologii (wiedzy technicznej, innowacyjnego produktu),
- niska zdolność do inwestowania i niewystarczające bieżące inwestycje w majątek firmy,
- niskie nakłady na marketing,
- brak prywatnych podmiotów gospodarczych prowadzących działalność przemysłową.

6.SFERA SPOŁECZNA

6.1. Sytuacja demograficzna i społeczna terenu.

Gmina Frysztak podzielona jest na 14 sołectw. Ich powierzchnię przedstawia tabela.

Podział administracyjny Gminy Frysztak

Nazwa Sołectwa	Powierzchnia (ha)
Frysztak	140,45
Cieszyna	710,42
Glinik Dolny	460,90
Glinik Górny	1122,04
Glinik Średni	791,17
Gogołów	1482,66
Huta Gogołowska	669,81
Kobyle	594,28
Lubla	1557,33
Pułanki	395,55
Stępina	436,17
Twierdza	170,30
Widacz	260,06
Chytrówka	278,69

6.2. Ludność – zatrudnienie

Gmina Frysztak na dzień 31.12.2020 r. liczy 10 462 mieszkańców. Średnia gęstość zaludnienia wynosi 115,6 osób na 1 km², przy średniej w województwie podkarpackim 119 osób na 1 km² i kraju wynoszącej 124 osoby na 1 km².

Stopa przyrostu naturalnego w Gminie Frysztak podobnie jak w całym kraju ma tendencję zniżkową.

Stan ilościowy mieszkańców gminy Frysztak według danych na 31.12.2020

Miejscowość	Ilość osób zameldowanych na pobyt stały
Frysztak	1079
Cieszyna	1075
Glinik Dolny	906
Glinik Górny	868
Glinik Średni	660
Gogołów	1174
Huta Gogołowska	238
Kobyle	562
Lubla	1453

Pułanki	838
Stępina	763
Twierdza	609
Widacz	237
Ogółem	10 462

Tabela 1. Ilość osób zameldowanych na terenie gminy

Według danych podanych przez Urząd statystyczny w Rzeszowie na dzień 30 czerwca 2019 roku podział ludności według płci i ekonomicznych grup wiekowych przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Ogółem:	10353	5191	5227
W tym w wieku:			
przedprodukcyjnym	1524	786	738
produkcyjnym	6915	3733	3182
poprodukcyjnym	1922	665	1257

Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada 49,8 osoby w wieku nieprodukcyjnym.

6.3 Bezrobocie

Bezrobocie w gminie jest nie tylko problemem gospodarczym, ale przede wszystkim społecznym. Jego rozwiązanie to zasadnicze i jedno z najpilniejszych zadań gminy. Problem bezrobocia należy rozpatrywać w dwóch kierunkach: jawnym i ukrytym.

Bezrobocie jawne – zarejestrowane – w Gminie Frysztak na dzień 31.12.2019 r. wynosi 684 osoby, w tym bezrobotnych kobiet jest 403, natomiast mężczyzn 283. Chociaż w ostatnich latach zmniejsza się liczba bezrobotnych z terenu gminy Frysztak to i tak stanowią oni 19,9 % ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w PUP Strzyżów.

LICZBA BEZROBOTNYCH W REJONIE DZIAŁ. PUP STRYŻÓW NA PRZESTRZENI LAT 2016 - 2019						
WYSZCZEGÓLNIENIE		LATA (STAN NA DZIEŃ 31.12.)				PROCENT
		2016	2017	2018	2019	
1		2	3	4	5	6 (5 : 4)
LICZBA BEZROBOTNYCH OGÓLEM		4746	4021	3730	3441	92,3
W TYM :	BEZROBOTNI BEZ PRAWA DO ZASIŁKU	4045	3357	3082	2837	92,1
	UDZIAŁ % W OGÓLNEJ LICZBIE BEZROBOTNYCH	85,2	83,5	82,6	82,4	-
W TYM :	KOBIETY OGÓLEM	2504	2154	1996	1865	93,4
	UDZIAŁ % W OGÓLNEJ LICZBIE BEZROBOTNYCH	52,8	53,6	53,5	54,2	-
W TYM :	KOBIETY BEZ PRAWA DO ZASIŁKU	2214	1856	1725	1583	91,8
	UDZIAŁ % W OGÓLNEJ LICZBIE BEZROBOTNYCH	46,6	46,2	46,2	46,0	-

LICZBA BEZROBOTNYCH W POSZCZEGÓLNY GMINACH POWIATU

LICZBA BEZROBOTNYCH W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH								
GMINA	31.12.2018 ROK			31.12.2019 ROK			PROCENT	ODCHYLENIA
	LICZBA BEZROBOTNYCH		UDZIAŁ % POSZCZEGÓLNYCH GMIN W OGÓLNEJ LICZBIE BEZROBOTNYCH	LICZBA BEZROBOTNYCH		UDZIAŁ % POSZCZEGÓLNYCH GMIN W OGÓLNEJ LICZBIE BEZROBOTNYCH		
	OGÓŁEM	W TYM KOBIETY		OGÓŁEM	W TYM KOBIETY			
1	2	3	4	5	6	7	8 (5:2)	9
GMINA I MIASTO STRYZÓW	1090	530	29,2	998	490	29,0	91,6	-92
GMINA NIEBYLEC	658	356	17,6	617	321	17,9	93,8	-41
GMINA CZUDEK	734	411	19,7	642	384	18,7	87,5	-92
GMINA FRYSZTAK	730	418	19,6	684	403	19,9	93,7	-46
GMINA WIŚNIOWA	518	281	13,9	500	267	14,5	96,5	-18
RAZEM	3730	1996	100,0	3441	1865	100,0	92,3	-289

Tabela . Porównanie liczby bezrobotnych w gminach powiatu strzyżowskiego.

Struktura bezrobocia w gminie Frysztak

WYSZCZEGÓLNIENIE	31.12.2018 r.		31.12.2019 r.		Procent	Odchylenia
	Liczba bezrobotnych	Udział % w ogólnej liczbie bezrobotnych	Liczba bezrobotnych	Udział % w ogólnej liczbie bezrobotnych		
1	2	3	4	5	6 (4:2)	7 (4-2)
OGÓŁEM :	1090	100,0	998	100,0	91,6	-92
w tym : bez prawa do zasiłku	902	82,1	817	81,9	90,6	-85
BEZROBOTNI wg. wieku						
18 - 24 lat	153	14,0	139	13,9	90,8	-14
25 - 34 lat	316	29,0	279	28,0	88,3	-37
35 - 44 lat	257	23,6	248	24,8	96,5	-9
45 - 54 lat	213	19,5	200	20,0	93,9	-13
55 - 59 lat	99	9,1	90	9,0	90,9	-9
60 i więcej lat	52	4,8	42	4,2	80,8	-10
BEZROBOTNI wg. poziomu wykształcenia						
wyższe	121	11,1	112	11,2	92,6	-9
policealne i średnie zawodowe	301	27,6	275	27,6	91,4	-26
ogólnokształcące	124	11,4	102	10,2	82,3	-22
zasadnicze zawodowe	393	36,1	365	36,6	92,9	-28
gimnazjalne i poniżej	151	13,9	144	14,4	95,4	-7
BEZROBOTNI wg. czasu pozostawania bez pracy						
do 1 miesiąca	106	9,7	93	9,3	87,7	-13

1 - 3 miesięcy	202	18,5	154	15,4	76,2	-48
3 - 6 miesięcy	126	11,6	141	14,1	111,9	15
6 - 12 miesięcy	151	13,9	158	15,8	104,6	7
12 - 24 miesięcy	183	16,8	144	14,4	78,7	-39
powyżej 24 miesięcy	322	29,5	308	30,9	95,7	-14
BEZROBOTNI wg. stażu pracy						
do 1 roku	179	16,4	175	17,5	97,8	-4
1 - 5 lat	274	25,1	248	24,8	90,5	-26
5 - 10 lat	184	16,9	161	16,1	87,5	-23
10 - 20 lat	169	15,5	170	17,0	100,6	1
20 - 30 lat	76	7,0	70	7,0	92,1	-6
30 lat i więcej	27	2,5	19	1,9	70,4	-8
bez stażu	181	16,6	155	15,5	85,6	-26
BEZROBOTNI będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy						
do 25 roku życia	153	14,0	139	13,9	90,8	-14
długotrwale bezrobotni	644	59,1	566	56,7	87,9	-78
pow. 50 roku życia	259	23,8	229	22,9	88,4	-30
bez kwalifikacji zawodowych	286	26,2		0,1	0,3	-286
bez doświadczenia zawodowego	250	22,9		0,1	0,4	-250
niepełnosprawni	33	3,0		0,1	3,0	-33

Tabela. Struktura bezrobocia w gminie Frysztak

Analizując strukturę bezrobocia w gminie Frysztak należy stwierdzić, że jest dość duża ilość bezrobotnych bez prawa do zasiłku (914 osób) i długotrwale bezrobotnych (762 osoby). Największą grupę stanowią bezrobotni bez średniego wykształcenia i bez lub z małym stażem pracy.

Jeśli chodzi o bezrobocie ukryte, czyli osoby nie zarejestrowane nie jest znana jego struktura. Do głównych przyczyn bezrobocia zaliczyć możemy niewielką ilość dużych zakładów pracy na terenie gminy, a tym samym brak miejsc pracy w wyuczonym zawodzie.

Brak jest także miejsc pracy dla pracowników niewykwalifikowanych i co gorsze, brak zainteresowania podniesieniem poziomu kwalifikacji. Pojawiają się tu także problemy natury niezależnej od bezrobotnych tj. ubożenie ludności i spadek stopy życiowej w skali kraju, kłopoty z dostępem do kredytów na rozwój małej przedsiębiorczości, bariery popytu na wyprodukowane towary.

6.4. Analiza SWOT

Analiza mocnych i słabych stron przeprowadzona została w następujących obszarach:

- Warunki demograficzne,
- Poziom zaspokojenia warunków socjalno – bytowych,

1. Warunki demograficzne	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
- potencjał osób w wieku produkcyjnym,	- wysoka stopa bezrobocia szczególnie wśród

- niewielki koszt zatrudnienia miejscowej ludności w przypadku przyścia inwestora do gminy.	<p>ludzi młodych,</p> <ul style="list-style-type: none"> - niski poziom przyrostu naturalnego, - niekorzystne saldo migracji, - starzenie się populacji, - niski odsetek osób z wyższym wykształceniem, - niewielkie możliwości znalezienia zatrudnienia.
---	--

2. Poziom zaspokojenia warunków socjalno - bytowych

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - działalność instytucji kulturalnych, sportowych i społecznych takich jak: Gminny Ośrodek Kultury we Frysztaku, Gminna Biblioteka Publiczna we Frysztaku z czterema punktami wilijnymi, Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji – miejsce spędzania wolnego czasu we Frysztaku, Trzy działające kluby sportowe, - dobrze funkcjonująca sieć Domów Ludowych i Domów Strażaka., - aktywnie działające Gminne Koło Kobiet. 	<ul style="list-style-type: none"> - ograniczona ilość środków finansowych na remonty i budownictwo, - ograniczone możliwości spędzania wolnego czasu poza Frysztakiem, - niewystarczające środki na inwestycje w oświacie, - niedostateczne wyposażenie szkół w pomoce dydaktyczno – naukowe, - słabo rozwinięta baza informatyczna, - brak nowoczesnego sprzętu medycznego, - słabo rozwinięta specjalistyczna sieć placówek handlowych na terenie gminy

Analiza szans i zagrożeń obejmuje:

Poziom zaspokojenia warunków socjalno - bytowych	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - polepszenie się sytuacji ekonomicznej mieszkańców gminy wraz z pojawieniem się inwestycji różnego typu, - spadek stopy bezrobocia wśród mieszkańców gminy, - zwiększenie środków na utrzymanie i inwestycje w szkolnictwie, - zwiększenie oferty w zakresie wychowania przedszkolnego, opieki nad dzieckiem do lat 3 - stworzenie oferty dla dziennego pobytu osób starszych, - pozyskanie środków na doposażenie szkół w pomoce dydaktyczno – naukowe oraz uzupełnienie księgozbiorów w bibliotekach, - uruchomienie na terenie gminy medycznych, prywatnych gabinetów specjalistycznych, 	<ul style="list-style-type: none"> - dalsza migracja młodych ludzi poza teren gminy, - ograniczenie środków budżetowych na rozwój placówek oświatowych, - brak środków na poszerzenie oferty edukacyjnej i wychowawczej skierowanej do różnych grup wiekowych (dzieci do lat 3, opieka przedszkolna, rozwijanie zainteresowań na zajęciach pozalekcyjnych, umożliwienie kształcenia się dorosłym i osobom starszym), - brak ośrodków dziennej opieki ludziom starszym, - brak zainteresowania w zakresie świadczenia usług społecznych.

Problemem Gminy Fryszak jak i całego regionu jest wysoki poziom bezrobocia, szczególnie wśród ludzi młodych. Niekorzystnie wygląda struktura zatrudnienia. Stosunkowo niewiele osób pracuje w sektorze usług. Natomiast w przeciągu ostatnich kilku lat, zmniejszeniu liczby osób pracujących w przemyśle towarzyszył wzrost zatrudnienia w rolnictwie. W związku z zamykaniem przedsiębiorstw przemysłowych oraz trudną sytuacją firm ludzie tracą stałą pracę, wracają więc do zajęć rolniczych. Tak więc rolnictwo spełnia rolę bufora hamującego negatywne skutki przekształceń gospodarczych w regionie. Sytuacja taka prowadzi jednak do innego niekorzystnego zjawiska jakim jest bezrobocie ukryte w rolnictwie. Nadal niezadowalający jest poziom zatrudnienia w sektorze usług. Główne powody trudnej sytuacji życiowej osób korzystających z pomocy społecznej to w pierwszej kolejności ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność oraz potrzeba ochrony macierzyństwa.

III. Analiza obszarów problemowych

1. ZADANIA POLEGAJĄCE NA POPRAWIE SYTUACJI NA TERENIE FRYSZTAK

Plan Rozwoju Lokalnego będzie realizowany na obszarze czterech Strategicznych priorytetów:

Priorytet 1

Zrównoważony, wielokierunkowy rozwój obszarów wiejskich w oparciu o środowisko naturalne, promocję walorów turystycznych oraz poprawę atrakcyjności turystycznej, tworzenie pozarolniczych źródeł dochodu, produkcję zdrowej żywności, przebudowę struktury agrarnej i racjonalizację produkcji rolniczej.

Cele priorytetu 1

- wzrost przychodów z działalności pozarolniczej,
- trwałe pozyskanie klientów - turystów i odbiorców produktów rolnych,
- tworzenie pełnej infrastruktury technicznej o nowoczesnych parametrach na terenach wiejskich,
- rozwój nowych funkcji terenów gminy - mieszkalnych, turystycznych i rolniczych.

Priorytet 2

Rozwój turystyki na bazie promocji obiektów zabytkowych, lokalnych walorów przyrodniczych i krajobrazowych, zasobów leśnych itp. Realizując założenia Priorytetu 2 należy pamiętać o rozwoju bazy noclegowej.

Cele priorytetu 2

- wzrost dochodów z turystyki,
- skuteczna promocja Gminy,
- poprawa jakości obsługi ruchu turystycznego,
- rozwój turystyki pobytowej oraz nowych produktów turystycznych

Priorytet 3

Rozwój zasobów ludzkich umożliwiający lepsze przystosowanie społeczne do przemian społeczno - gospodarczych, budowę społeczności lokalnej opartej na ustawicznym rozwoju i wiedzy, a także zapobieganie zjawiskom wykluczenia społecznego.

Cele priorytetu 3

- zabezpieczenie środków finansowych na rozwój zasobów ludzkich,
- promocja edukacji i kształcenia ustawicznego,
- zapobieganie wykluczeniu społecznemu,
- rozwój społeczeństwa opartego na wiedzy.

Priorytet 4

Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej gminy, wsparcie napływu kapitału zewnętrznego poprzez poprawę infrastruktury i stworzenie przychylnego klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości, wzrost konkurencyjności gospodarki, tworzenie nowych miejsc pracy, wzrost zamożności gminy oraz poprawa stopy życiowej mieszkańców.

Cele priorytetu 4

- wzrost zamożności gminy,
- napływ inwestorów zewnętrznych,
- poprawa jakości obsługi inwestora,
- budowa nowoczesnej struktury społeczno-gospodarczej.

Cele wyznaczone w priorytetach będą realizowane poprzez projekty wynikające z zadań uszeregowanych tematycznie w kolejnej części opracowania.

2. Tematyczna lista zadań przewidzianych do realizacji w ramach wypełniania założeń poszczególnych priorytetów

➤ **Rozwój systemu komunikacji i infrastruktury:**

• **wodociągi i kanalizacja:**

- projektowanie i budowa sieci kanalizacji sanitarnej na terenie całej gminy,
- budowa i modernizacja sieci wodociągowych.

• **drogi, mosty, chodniki dla pieszych, oświetlenie:**

- budowa i przebudowa mostów i przepustów na drogach i ciekach wodnych,
- utrzymanie dróg powiatowych (dofinansowanie ich przez gminę),
- poszerzenie dróg i budowa skrzyżowań bezkolizyjnych,
- przekwalifikowanie głównych dróg wiejskich na drogi gminne,
- budowa chodników i odwodnienia wzdłuż dróg,
- budowa i remonty dróg powiatowych, gminnych i wiejskich,
- budowa i rozbudowa parkingów obok budynków użyteczności publicznej,
- budowa oświetlenia dróg.

• **inne:**

- modernizacja i rozbudowa Remiz Ochotniczej Straży Pożarnej,
- dofinansowanie i zakup sprzętu jednostkom OSP,
- remonty innych budynków użyteczności publicznej,
- promocja i budowa infrastruktury dla produkcji energii odnawialnej – ogniwa słoneczne, biomasa itp.

➤ **Zmiany w sposobie użytkowania terenu:**

• **inwestycje**

- kompleksowe zagospodarowanie „uzbrojenie” terenu w celu udostępnienia go następnie potencjalnym inwestorom na prowadzenie działalności gospodarczej.

• **turystyka - rekreacja**

- uzupełnienie bazy i wyposażenia ośrodków rekreacyjnych, turystyczno - wypoczynkowych (z pełnym zapleczem socjalnym) oraz wsparcie bazy służącej do organizacji cyklicznych imprez i wydarzeń kulturalnych jako stałej formy promującej Gminę Frysztak.
- modernizacja i doposażenie obiektów administrowanych przez GOSiR Frysztak,

➤ **Poprawa stanu środowiska naturalnego**

- likwidacja dzikich wysypisk śmieci,
- segregacja odpadów na terenie sołectw,
- walka z nielegalnym zrzutem ścieków z gospodarstw domowych i budynków gospodarczych.

➤ **Poprawa stanu kultury**

- modernizacja i doposażenie obiektów administrowanych przez GOK Frysztak,
- remont obiektów zabytkowych,
- rozbudowa infrastruktury turystycznej,
- uruchomienie i modernizacja turystycznych i rekreacyjnych tras (ścieżek) spacerowych, pieszych, rowerowych, narciarskich, rzecznych z odpowiednim zapleczem socjalnym, informacją i oznakowaniem, stanowiące dodatkowe, ważne narzędzie promocji gminy
- poprawa wizerunku terenów przyległych do obiektów o charakterze publicznym (domy kultury, biblioteki, remizy OSP itp.) - utwardzone parkingi, organizacja terenów zielonych, remonty istniejących i budowa nowych ogrodzeń,
- propagowanie rozwoju usług noclegowych, agroturystyki, małej gastronomii w bezpośrednim związku z organizowanymi przez GOK wydarzeniami kulturalnymi.
- remonty oraz poprawa wyposażenia bibliotek,
- poprawa bezpieczeństwa - budowa odpowiednich zabezpieczeń chodników i oznakowań przy ośrodkach kultury i innych instytucjach o charakterze publicznym bezpośrednio przyległych do dróg o dużym natężeniu ruchu,
- promocja twórców ludowych i zespołów artystycznych,
- organizacja imprez masowych,
- tworzenie systemów zabezpieczeń obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń
- otoczenie stałą opieką zabytków sakralnych (kapliczki i krzyże przydrożne),
- stworzenie ogólnodostępnych ośrodków informacyjnych wyposażonych w odpowiednie urządzenia z dostępem do Internetu.
- zakupy strojów regionalnych dla zespołów pieśni i tańca,
- zakup instrumentów muzycznych w celu rozwijania dalszej działalności umuzykalniającej wśród dzieci i młodzieży będącej zapleczem dla zespołów i orkiestr działających na terenie gminy,
- powiększanie i unowocześnianie zbiorów bibliotecznych (księgozbiory tradycyjne i biblioteki multimedialne).

➤ **Ochrona dziedzictwa**

- tworzenie ośrodków rękodzielniczych z prowadzeniem stałych warsztatów z zakresu garncarstwa, zdobnictwa ludowego,
- wspomaganie wystawiennictwa i handlu rękodziela jako formy aktywizacji zawodowej młodzieży i bezrobotnych.
- odtwarzanie zwyczajów, obrzędów, elementów dóbr materialnych gminy i regionu (stroje regionalne, przedmioty użytku codziennego, architektura) w ramach działalności grup zainteresowań funkcjonujących przy GOK,

- organizacja szkoleń, kursów i innych form doskonalenia dla potencjalnych instruktorów amatorskiego ruchu artystycznego z zakresu technik pracy z twórcami- amatorami.
- remont obiektów zabytkowych,

➤ **Promocja**

- wykonanie jednolitego systemu wizualnej informacji lokalnej: kulturalnej, turystycznej, gospodarczej we wszystkich sołectwach,
- działalność wydawnicza (foldery, pocztówki, wydawnictwa książkowe, mapy turystyczne, programy wydarzeń, poprawa oznakowania informacyjnego dróg i itp.) uwzględniająca wszystkie walory gminy, dostępna w punktach informacji turystycznej na terenie województwa podkarpackiego oraz usługowo – handlowych na terenie gminy,
- stała współpraca z mediami: prasa, radio, telewizja.
- organizacja szkoleń i kursów dla potencjalnych przewodników i pracowników punktów informacji turystycznej w ramach aktywizacji zawodowej młodzieży i absolwentów szkół o profilu – turystyka,
- pomoc organizacyjno - finansowa w nawiązywaniu kontaktów krajowych i międzynarodowych różnych środowisk gminy - głównie młodzieży.

➤ **Poprawa warunków i jakości życia mieszkańców, w tym zmiany w strukturze zamieszkania**

- szkolenia dla osób dorosłych w zakresie podwyższenia i dostosowania kwalifikacji zawodowych do potrzeb regionalnego rynku pracy (m.in. w zakresie nauczania języków obcych i technik informatycznych),
- utworzenie ośrodka informacji gminnej o możliwości pozyskiwania środków pomocowych z Unii Europejskiej dla przedsiębiorców i rolników,
- tworzenie programów stypendialnych dla wyrównania szans młodzieży wiejskiej i miejskiej,
- promocja przedsiębiorczości - m.in. utworzenie komórki doradztwa i szkoleń dla rozpoczynających działalność gospodarczą,
- wspieranie tworzenia gospodarstw agroturystycznych, produktu lokalnego (oraz ich promowanie poprzez strony internetowe, foldery itp.),
- organizacja grup zrzeszających rolników uprawiających warzywa i owoce oraz grupy reprezentującej producentów roślin zbożowych,
- modernizacja i doposażenie budynków szkół, pracowni szkolnych (także obsługi administracyjnej i stołówek szkolnych),
- modernizacja przedszkoli wraz z towarzyszącymi urządzeniami (jak np. place zabaw),
- wyposażenie obiektów sportowych,
- zapewnienie dostępu do Internetu w miejscach publicznych takich jak np.: świetlice, biblioteki itp.,
- budowa hal sportowych.

➤ **Sport i turystyka**

- rozbudowa infrastruktury turystycznej,
- uruchomienie turystycznych i rekreacyjnych tras (ścieżek) spacerowych, pieszych, rowerowych, narciarskich z odpowiednim zapleczem socjalnym, informacją i oznakowaniem, stanowiące dodatkowe, ważne narzędzie promocji gminy
- budowa i rozbudowa infrastruktury sportowo- rekreacyjnej na terenie gminy,
- budowa, rozbudowa, modernizacja i wyposażenie obiektów klubów sportowych i zagospodarowanie otoczenia obiektów,
- wykonanie tablic dydaktycznych związanych z oznakowaniem terenów atrakcyjnych turystycznie (przygotowanie i drukowanie materiałów informacyjnych i promocyjnych),
- promocja turystyki a w szczególności agroturystyki i enoturystyki,

IV. PLANOWANE PRZEDSIĘWZIĘCIA

Założenia do Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Frysztak na lata 2021-2030

Poniższa tabela przedstawia planowane do realizacji zadania, które przyczynią się do szeroko pojętego rozwoju gminy.

Zadania będą wykonywane wg. hierarchii ważności, ustalonej co roku przez Radę Gminy Frysztak przy konstruowaniu budżetu na dany rok.

Realizacja zadań przekraczających możliwości budżetu Gminy Frysztak, uzależniona będzie od możliwości pozyskania środków zewnętrznych.

Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Frysztak na lata 2021 - 2030					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Instytucja odpowiedzialna za realizację	Źródła finansowania	Planowane nakłady finansowe (w zł)	UWAGI
GOSPODARKA NIERUCHOMOŚCIAMI					
1.	Zakup działki na plac targowy i parking (Frysztak)	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	800 000	
2.	Modernizacja budynków wiejskich i ich obejść na terenie gminy Frysztak	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	800 000	
3.	Remont lokali socjalnych	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy	50 000	
4.	Modernizacja i adaptacja budynków po byłych szkołach w miejscowościach Gogołów, Glinik Średni	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	1 000 000	
DROGI I ULICE					
1.	Przebudowa drogi gminnej nr112156 R (ul. Sportowa) – Wykonanie projektu budowlanego na przebudowę odcinka drogi gminnej od drogi	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	500 000	

	wojewódzkiej po tory kolejowe (wraz z przebudową przejazdu kolejowo – drogowego)				
2.	Modernizacja drogi gminnej nr 112165 R - ul Nowa (wraz z ulicami bocznymi)	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	800 000	
3.	Modernizacja (remont) drogi Góra Południe w miejscowości Lubla	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	700 000	
4.	Modernizacja drogi Binkowicz-Pałys-Wrona-Koś w miejscowości Lubla	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	200 000	
5.	Modernizacja drogi gminnej Kowalski-Kania w miejscowości Gogołów	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	200 000	
6.	Modernizacja (remont) drogi gminnej– Łazy, Poręby w miejscowości Gogołów	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	300 000	
7.	Modernizacja drogi gminnej Cieszyna-Rakoczy w miejscowości Cieszyna	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	200 000	
8.	Modernizacja drogi gminnej Cieszyna-Sobol w miejscowości Cieszyna	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	300 000	
9.	Modernizacja (remont) drogi gminnej nr 112152 R Glinik Górny – Wieś w miejscowości Glinik Górny	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	1 500 000	
10.	Modernizacja (remont) drogi gminnej nr 112162 R Twierdza – Cegielnia – Granice w miejscowości Twierdza i Glinik Dolny	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	1 400 000	
11.	Modernizacja (przebudowa) drogi gminnej Glinik Średni-	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	300 000	

	Sztukówka w miejscowości Glinik Średni				
12.	Modernizacja (przebudowa) drogi Stępina – Zagórze w miejscowości Stępina	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	400 000	
13.	Przebudowa drogi wraz z wykonaniem odcinka chodnika w ciągu drogi Twierdza – Łysa Góra Godek Łysa Góra – Budy w miejscowości Twierdza	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	300 000	
14.	Modernizacja drogi Zagórze-Skała wraz z przebudową przepustu w miejscowości Kobyle	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	500 000	
15.	Modernizacja drogi gminnej nr 112157 R w miejscowości Pułanki	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	400 000	
16.	Modernizacja (remont) drogi gminnej nr 112161 R Twierdza – Widacz – Przybówka w miejscowości Widacz	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	500 000	
17.	Modernizacja (remont) drogi gminnej nr 112151 R Huta Gogołowska – Czerwona Górka – Gogołów (na odcinku droga powiatowa – kaplica) w miejscowości Huta Gogołowska	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	300 000	
18.	Regulacja stanu prawnego i remont drogi Stępina – Chytrówka – Centrum Edukacji Ekologicznej w miejscowości Chytrówka	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	500 000	
19.	Budowa chodników przy drogach powiatowych i drodze wojewódzkiej	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	400 000	

20.	Budowa i modernizacja parkingów w miejscowości Frysztak	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	200 000	
21.	Modernizacja (przebudowa) mostu na potoku Gogołówka w ciągu drogi Gogołów Moździówka w miejscowości Gogołów	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	200 000	
22.	Modernizacja (przebudowa) mostu na potoku Sowina w ciągu drogi 112168 R w miejscowości Lubla	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	300 000	
23.	Modernizacja (przebudowa) mostu na potoku Sowina w ciągu drogi Lubla – Góra Południe w miejscowości Lubla	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	300 000	
24.	Modernizacja (przebudowa) mostu na potoku Sowina w ciągu drogi Lubla stadion sportowy w miejscowości Lubla	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	300 000	
25.	Remont mostów na potoku Sowina w ciągu dróg 112169 R, Machoś – Fornal, Kraus – Pawlik, Binkowicz w miejscowości Lubla	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	300 000	
26.	Modernizacja (przebudowa) mostu na potoku Stępinka w ciągu drogi Stępina - Zagórze w miejscowości Stępina	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	200 000	
27.	Regulacja stanu prawnego dróg na terenie gminy Frysztak	Urząd Gminy Frysztak	Budżet Gminy	50 000	

ZAOPATRZENIE W WODĘ

1.	Wykonanie ujęcia na źródłach w Stępinie (Chytrówka) i połączenie z wodociągiem gminnym	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	2 200 000	W trakcie uzyskiwania decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach inwestycji celu publicznego . Pozostaje decyzja lokalizacyjna celu publicznego , projekt budowlany i wykonanie
2.	Systematyczna modernizacja wodociągu frysztackiego (wymiana starych części we Frysztaku i Twierdzy: Przełączenie zasilania osiedla nad GOKiem, zamontowanie dodatkowego zbiornika wody przy ul. Piętniewicza, Wykonanie nowej studni głębinowej	GZK Frysztak	Budżet gminy	300 000	Jest dokumentacja przebudowy zasilania osiedla nad GOK W pozostałym zakresie –do opracowania dokumentacja formalno-prawna+ wykonawstwo
3.	Rozbudowa sieci wodociągowej w miejscowości Cieszyna z budową kontenerowej stacji uzdatniania wody po przejęciu istniejącego ujęcia wody na mienie gminy	Urząd Gminy Frysztak	Budżet Gminy i środki zewnętrzne	500 000	Rozpoczęto procedurę uregulowania własności oraz opracowania dokumentacji projektowej
4.	Pomoc w realizacji zaopatrzeniu w wodę poprzez udzielenie dotacji celowych dla spółek wodnych	Urząd Gminy Frysztak	Budżet Gminy	500 000	Sukcesywne dotowanie spółek w celu realizacji zadań statutowych
5.	Rozbudowa wodociągu w miejscowości Kobyle	Urząd Gminy Frysztak	Budżet Gminy i środki zewnętrzne	150 000	Dokończenie rozbudowy wodociągu poprzez przyłączenie niepodłączonych budynków

KANALIZACJA

1.	Dokończenie budowy kanalizacji w miejscowości Stępina	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	4 000 000	Aktualne pozwolenie na budowę .Dokończenie budowy pozostałego zakresu.
2.	Wykonanie kanalizacji w miejscowości Glinik Górny	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	8 000 000	Jest aktualne pozwolenie na budowę i dokumentacja formalno-prawna
3.	Dokończenie budowy kanalizacji w miejscowości Glinik Dolny	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	2 500 000	Aktualne pozwolenie na budowę .W realizacji dokończenie budowy pozostałego zakresu
4.	Wykonanie kanalizacji w miejscowości Lubla	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	25 000 000	Jest dokumentacja projektowa , ważne zgłoszenie rozpoczęcia robót budowlanych
5.	Wykonanie kanalizacji w miejscowości Widacz	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	3 000 000	Jest dokumentacja projektowa , ważne zgłoszenie rozpoczęcia robót budowlanych
6.	Wykonanie kanalizacji w miejscowości Gogołów	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	25 000 000	Brak – plan rozpoczęcia procedur administracyjnych i projektowych + wykonawstwo
7.	Wykonanie kanalizacji w miejscowości Kobyle	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	10 000 000	Brak – plan rozpoczęcia procedur administracyjnych i projektowych + wykonawstwo

8.	Budowa małych oczyszczalni ścieków w Hucie Gogołowskiej oraz dla przysiółków Murowaniec, Bukowy Las i Bardacie	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	3 000 000	Brak – plan rozpoczęcia procedur administracyjnych i projektowych + wykonawstwo
9.	Dokończenie budowy kanalizacji w miejscowości Glinik Średni	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	2 500 000	Brak – plan rozpoczęcia procedur administracyjnych i projektowych + wykonawstwo
10	Modernizacja oczyszczalni ścieków w Pułankach (redukcja biogenów, zagospodarowanie osadu)	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	4 500 000	Do opracowania dokumentacja formalno-prawna . W planie do wykonania zadanie nad składowiskiem osadu, modernizacja systemu napowietrzania reaktora biologicznego oraz uruchomienie procesu przeróbki osadu celem jego wykorzystania
11.	Rozbudowa monitoringu przepompowni ścieków w terenie z modernizacją przepompowni i odcinków sieci	Urząd Gminy Frysztak GZK Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	2 500 000	Realizacja na bieżąco
12.	Wybudowanie wiaty nad poletkiem osadu przy oczyszczalni ścieków w Pułankach	Urząd Gminy Frysztak GZK Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	200 000	Brak – plan rozpoczęcia procedur administracyjnych i projektowych + wykonawstwo
OŚWIATA					
1.	Położenie kostki wraz z odwodnieniem w obejściu szkoły przy Zespole Szkół w Stępinie.	Urząd Gminy Frysztak ZOEAS	Budżet gminy	125 000	
2.	Modernizacja boiska sportowego przy Zespole Szkół w Stępinie	Urząd Gminy Frysztak ZOEAS	Budżet gminy i środki zewnętrzne	75 000	

3.	Remont dróg dojazdowych i dojść do Zespołu Szkół w Lubli	Urząd Gminy Frysztak ZOEAS	Budżet gminy i środki zewnętrzne	70 000	
4.	Budowa hali sportowej dla Zespołu Szkół w Lubli	Urząd Gminy Frysztak ZOEAS	Budżet gminy i środki zewnętrzne	4 500 000	Wykonana dokumentacja projektowa
5.	Przebudowa i modernizacja kuchni oraz jadalni w Zespole Szkół w Gogołowie	Urząd Gminy Frysztak ZOEAS	Budżet gminy i środki zewnętrzne	250 000	Wykonana dokumentacja projektowa i pozwolenie na budowę
6.	Wymiana ogrodzenia przy Zespole Szkół w Gogołowie	Urząd Gminy Frysztak ZOEAS	Budżet gminy i środki zewnętrzne	137 000	
7.	Budowa boiska wielofunkcyjnego wraz z infrastrukturą towarzyszącą przy Zespole Szkół w Gogołowie	Urząd Gminy Frysztak ZOEAS	Budżet gminy i środki zewnętrzne	250 000	
8.	Remont łazienek i dostosowanie ich do korzystania przez dzieci przedszkolne w wieku 3-5 lat w Szkole Podstawowej w Gliniku Górnym	Urząd Gminy Frysztak ZOEAS	Budżet gminy	70 000	
9.	Remont drogi dojazdowej do szkoły Podstawowej w Cieszynie zlokalizowanej na działce drogowej nr 1203/1.	Urząd Gminy Frysztak ZOEAS	Budżet gminy i środki zewnętrzne	80 000	
10.	Budowa lub rozbudowa hali sportowej w Szkole Podstawowej Nr 1 we Frysztaku	Urząd Gminy Frysztak ZOEAS	Budżet gminy i środki zewnętrzne	2 000 000	
12.	Montaż paneli fotowoltaicznych na dachu budynku Szkoły Podstawowej Nr 1 we Frysztaku	Urząd Gminy Frysztak ZOEAS	Budżet gminy i środki zewnętrzne	120 000	
13.	Budowa placu zabaw przy Szkole Podstawowej Nr 1 we Frysztaku	Urząd Gminy Frysztak ZOEAS	Budżet gminy i środki zewnętrzne	50 000	
14.	Montaż windy dla uczniów niepełnosprawnych w budynku Szkoły Podstawowej Nr 1 we Frysztaku	Urząd Gminy Frysztak ZOEAS	Budżet gminy i środki zewnętrzne	90 000	

SPORT I TURYSTYKA

1.	Odnawianie i uzupełnianie oznaczeń szlaków pieszych i szlaku kajakowego.	GOSiR Frysztak	Budżet gminy	2000	
2.	Wykonanie oświetlenia głównej płyty boiska piłkarskiego.	GOSiR Frysztak	Budżet gminy.	50 000	
3.	Rozbudowa trybuny do 206 osób z wykonaniem zadaszienia.	GOSiR Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	184 000	Trybuna sportowa dla kibiców: - GOSiR Frysztak dysponuje trybuną na 103 osoby. W roku 2020 wykonano utwardzenie nasypu kostką brukową. Do zakończenia inwestycji pozostał: - zakup drugiej trybuny na 103 osób: koszt 24 000 zł - wykonanie zadaszienia nad trybunami: koszt: 160 000 zł
4.	Wykonanie boiska o nawierzchni syntetycznej	GOSiR Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	1 000 000	Boisko ze sztuczną trawą: EUROBOISKO - pełnowymiarowe boisko do gry w piłkę nożną, ze sztuczną nawierzchnią, oświetleniem i ogrodzeniem. Boisko o wymiarach zgodne ze standardami UEFA: 105m x 68m.
5.	Modernizacja drugiej płyty boiska piłkarskiego wraz z wykonaniem drenażu i piłkochwytywów.	GOSiR Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	500 000	
6.	Modernizacja zewnętrznych basenów kąpielowych.	GOSiR Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	500 000	
7.	Wykonanie systemu nawadniania „płyty głównej” stadionu piłkarskiego	GOSiR Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	80 000	Część prac w tym zakresie została wykonana: Zakupiono pompę głębinową, która od kilku lat zapewnia wodę dla dwóch zraszaczy przenośnych. Wykonano instalację wodną pomiędzy studnią głębinową GOSiRu, a boiskiem piłkarskim. Położono instalację wzdłuż boiska od strony kortu tenisowego oraz w szerz boiska od strony basenów.

					Do wykonania nawodnienia boiska niezbędne jest położenie instalacji od strony trybun oraz budynku głównego. Niezbędny jest także zakup zraszaczy i pompy pozwalającej obsługiwać 13 zraszaczy jednocześnie.
8.	Modernizacja „schroniska” (budynek byłej szkoły) w Kobylu	GOSiR Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	500 000	
9.	Poprawa bazy turystycznej na obiekcie schronu kolejowego w Stępinie - Cieszynie	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	50 000	
10.	Utworzenie siłowni wraz z dostosowaniem pomieszczeń na terenie GOSiRu lub obiektu poza Ośrodkiem.	GOSiR Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	70 000	
11.	Zaadoptowanie budynku Gminnego Centrum Edukacji Ekologicznej na schronisko turystyczne – zagospodarowanie terenu i zakup wyposażenia	GOSiR Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	200 000	
12.	Utworzenie miejsc obsługi kamperów w miejscowościach Frysztak i Kobyle	GOSiR Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	200 000	
OŚWIETLENIE					
1.	Dokończenie budowy oświetlenia przy drodze powiatowej w m. Cieszyna i Stępina	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy	240 000	Aktualne pozwolenie na budowę. Pozostaje do wykonania odcinek od mostu w Cieszynie w kierunku Stępiny po tunel.
2.	Wykonanie oświetlenia drogowego w miejscowości Frysztak – Twierdza (ulica Rzeszowska –Kapliczka)	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy	250 000	brak
3.	Wykonanie oświetlenia drogi powiatowej w miejscowości Glinik Górny (SKR – Kościół)	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy	150 000	brak
4.	Wykonanie oświetlenia drogowego w miejscowości	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy	80 000	W opracowaniu dokumentacja projektowa z

	Glinik Dolny (Kapliczka – Budy – Granice)				alternatywnym przebiegiem
5.	Wykonanie oświetlenia w miejscowości Stępina	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy	150 000	brak
6.	Wykonanie oświetlenia w miejscowości Huta Gogołowska	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy	50 000	W opracowaniu dokumentacja projektowa
7.	Dokończenie budowy oświetlenia przy drodze wojewódzkiej w miejscowości Lubla (na brakujących odcinkach)	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy	350 000	Aktualne pozwolenie na budowę – pozostaje do wykonania pozostały zakres (tor)
8.	Uzupełnienie oświetlenia przy drodze wojewódzkiej w miejscowości Pułanki (na brakujących odcinkach)	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy	60 000	brak
9.	Dokończenie budowy oświetlenia przy drodze powiatowej w miejscowości Glinik Średni	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy	80 000	Aktualne pozwolenie na budowę – pozostaje do wykonania pozostały zakres (tor)
10.	Dokończenie budowy oświetlenia w miejscowości Widacz	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy	250 000	Aktualne pozwolenie na budowę – pozostaje do wykonania pozostały zakres (tor)
11.	Dokończenie budowy oświetlenia w miejscowości Frysztak ul. Blajera	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy	80 000	Opracowanie dokumentacji projektowej
12.	Wymiana opraw oświetleniowych na ledowe/ wymiana słupów	Urząd Gminy Frysztak	Budżet Gminy	300 000	Realizacja na bieżąco
14.	Wykonanie oświetlenia drogowego w miejscowości Frysztak (ulica Mostowa)	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy	200 000	Opracowanie dokumentacji – do wykonania roboty montażowe
INNE					
1.	Odnawialne źródła energii w gminie Frysztak	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	15 000 000	Realizacja zadań w zakresie wymiany instalacji kotłowej , montaż instalacji OZE w przypadku ogłoszenia naboru wniosków w ramach RPO lub podobnego

2.	Budowa targowiska gminnego	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	3 000 000	Brak - w planie pozyskanie terenu , rozpoczęcie procedur administracyjnych i projektowych + wykonawstwo
3.	Zakup samochodów ratowniczo – gaśniczych dla OSP z terenu gminy.	Urząd Gminy Frysztak, jednostki OSP z terenu gminy	Budżet Gminy i środki zewnętrzne	500 000	
4.	Promocja turystyczna gminy / konserwacja zabytków	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	200 000	
5.	Rozbudowa/modernizacja remiz jednostek OSP z terenu gminy	Urząd Gminy Frysztak	Budżet gminy i środki zewnętrzne	300 000	

V. ZGODNOŚĆ PROJEKTÓW Z INNYMI DZIAŁANAMI REALIZOWANYMI NA TERENIE GMINY, POWIATU I WOJEWÓDZTWA

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Frysztak na lata 2021 – 2030 oraz zawarte w nim do realizacji przedsięwzięcia są ukierunkowane na rozwiązanie przede wszystkim problemów lokalnej społeczności. Zachowuje przy tym spójność z innymi dokumentami programowymi przyjętymi zarówno na poziomie gminy, powiatu jak i województwa podkarpackiego.

Zakres PRL uwzględnia zapisy:

- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Frysztak
- Strategii Rozwoju Powiatu Strzyżowskiego
- Strategii Rozwoju Województwa – PODKARPACIE 2030

VI. SYSTEM WDRAŻANIA, SPOSOBY MONITOROWANIA I KONTROLI

Planowanie strategiczne jest procesem ciągłym. Dla zagwarantowania, że postanowienia przyjęte w Planie Rozwoju Lokalnego będą konsekwentnie realizowane, zapewnione zostaną warunki organizacyjne i instytucjonalne do ich wdrażania i weryfikacji. Samorząd Gminy Frysztak pełni rolę koordynatora i organizatora Programu.

Organem nadzorującym realizację Programu jest Rada Gminy. Odpowiedzialny za wykonanie ujętych w nim założeń Wójt Gminy będzie przedkładał Radzie Gminy na jej wniosek sprawozdania z realizacji celu nadrzędnego i celów szczegółowych z rozbiciem na zadania. Poza funkcją nadzorczą, wyłączną kompetencją Rady Gminy będzie uchwalanie zmian w zapisach Programu.

Instytucją odpowiedzialną za realizację Programu jest Wójt Gminy. Lokalny Program Rozwoju może być realizowany samodzielnie przez Gminę, we współpracy z innymi partnerami lub poprzez inspirowanie i wspieranie realizacji przedsięwzięć innych jednostek.

Wójt Gminy będzie realizował zapisy Programu poprzez:

- nadzór nad realizacją działań w oparciu o sprawozdania i bieżące wnioski Referatu Gospodarki Przestrzennej Rozwoju i Rolnictwa odpowiedzialnego za monitorowanie wdrażania Programu,
- podejmowanie czynności, zmierzających do zapewnienia środków finansowych na przyjęte do realizacji zadania, a w szczególności uwzględnianie zadań w projektach budżetów Gminy na kolejne lata i w Wieloletniej Prognozie Finansowej (WPF) oraz pozyskiwanie pozabudżetowych źródeł finansowania, np. funduszy z programów unijnych, wkładu własnego inwestorów zewnętrznych,
- nawiązywanie współpracy z partnerami w realizacji działań, wymagających zaangażowania innych podmiotów, m.in.: organów samorządowych innych gmin lub powiatu, samorządu województwa, instytucji administracji publicznej, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców.

Wójt Gminy we współpracy z Referatem będzie identyfikował potrzeby zmian zapisów Programu. Podstawą ewentualnych zmian będą wnioski podmiotów realizujących poszczególne

zadania. Propozycje weryfikacji Programu przedstawiane będą Radzie Gminy, zgodnie z wewnętrznymi procedurami wprowadzania zmian do uchwał.

Na wszystkich etapach wdrażania Programu musi zostać zapewniona ścisła współpraca pomiędzy podmiotami odpowiedzialnymi za wdrażanie poszczególnych zadań (począwszy od planowania i prac przygotowawczych do zakończenia realizacji).

Dla efektywnej realizacji zapisów Lokalnego Programu Rozwoju niezbędne jest stworzenie systemu stałej kontroli i monitoringu realizacji jego ustaleń. Monitoring powinien polegać na systematycznym gromadzeniu i przetwarzaniu danych i informacji dotyczących rozwoju Gminy, ciągłej obserwacji zachodzących ilościowych oraz jakościowych zmian. Monitoring umożliwia modyfikację poszczególnych elementów przyjętych ustaleń strategicznych. Jednocześnie system ten może być wykorzystywany do ciągłego śledzenia zdarzeń, tendencji i procesów zachodzących w otoczeniu Gminy, jak i wewnątrz niej, które mogą wywierać pozytywny lub negatywny wpływ na osiąganie przyjętych celów rozwoju. Pozwala to na zwiększenie zdolności władz Gminy Frysztak do szybkiej i skutecznej reakcji na zmiany zachodzące zarówno w jej otoczeniu, jak i wewnątrz niej.

Monitorowanie realizacji planu odbywać się będzie na podstawie sprawozdań budżetowych i finansowych jednostek organizacyjnych gminy oraz innych dokumentów przedkładanych członkom Rady Gminy na ich żądanie.

Ocena realizacji planu

- pod względem finansowym odbywać się będzie na podstawie sprawozdań kwartalnych, półrocznych i rocznych z wykonania planu wydatków,
- pod względem merytorycznym na podstawie sprawozdań poszczególnych referatów.

Ocena planu rozwoju lokalnego dokonywana będzie każdorazowo na zakończenie roku budżetowego. Współpraca pomiędzy gminą a sektorem publicznym i prywatnym oraz organizacjami pozarządowymi w celu realizacji planu odbywać się będzie:

- poprzez inicjowanie okresowych spotkań z sołtysami, przedstawicielami organizacji przedsiębiorców i innych organizacji mających wpływ na rozwój gminy;
- poprzez informowanie Rady Gminy,
- poprzez zachęcanie zainteresowanych osób w uczestniczeniu i obserwowaniu sesji Rady.

Wdrażanie PRL rozpocznie się poprzez wprowadzenie go w życie uchwałą Rady Gminy we Frysztaku. Instytucją wdrażającą plan będzie Urząd Gminy we Frysztaku wraz z jego jednostkami organizacyjnymi, które będą odpowiedzialne za:

- sporządzanie i składanie wniosków aplikacyjnych do instytucji zarządzających funduszami z zachowaniem zgodności z zapisami Planu Rozwoju Lokalnego,
- monitorowanie wdrażania poszczególnych projektów inwestycyjnych,
- informowanie potencjalnych beneficjentów pomocy o możliwościach pozyskania środków z funduszy pozabudżetowych,
- zapewnienie publicznej informacji o współfinansowaniu przez Unię Europejską realizowanych projektów.

Wyniki monitoringu powinny być podstawą do oceny stanu realizacji Planu Rozwoju Lokalnego. Stanowiąc będą podstawą do aktualizacji Programu.

Realizacja **Planu Rozwoju Lokalnego gminy Frysztak** uzależniona będzie zarówno od wysokości własnych środków finansowych znajdujących się w dyspozycji budżetu gminy jak i pozyskanych środków zewnętrznych : krajowych oraz funduszy Unii Europejskiej. Zakładane w Planie przebudowy dróg poprawią dostępność komunikacyjną do wszystkich miejscowości na terenie gminy, a budowa i rewitalizacja obiektów oświatowych, kulturalnych i komunalnych wzbogaci podstawową infrastrukturę społeczną.

Celem wszystkich działań ujętych w planie jest zrównoważony rozwój gminy z poszanowaniem środowiska naturalnego oraz zachowaniem walorów przyrodniczych i kulturowych, przy jednoczesnym założeniu, że gmina powinna być atrakcyjnym miejscem do zamieszkania, pracy i odpoczynku.